ACTA MVSEI DEVENSIS

SARGETIA

XXXV - XXXVI

2007 - 2008

ADMINISTRAȚIA COMITATULUI HUNEDOARA ÎN EVUL MEDIU*

W. Kovács András

Comitatele s-au aflat mereu în atenția cercetării istorice, indiferent dacă a fost vorba de studii de geografie istorică, istorie socială sau arhondologie, realitate de altfel pusă foarte bine în lumină de un material recent, care realizează nu doar o sinteză a rezultatelor anterioare, ci identifică deopotrivă obiectivele viitoare ale analizării structurilor comitatense în evul mediu.[1]

Arhondologia medievală a comitatului Hunedoara a făcut obiectul unor cercetări întreprinse de către Mór Wertner (1849-1921), cel care în 1901 publica prima listă a comiților și juzilor nobiliari din comitatul amintit[2], lucrare urmată nu

---

* Textul de față reprezintă o versiune extinsă a unui material conceput pentru a-l omagia pe prof. Nicolae Edroiu la împlinirea a 70 de ani. – Lucrare realizată în cadrul Societății Muzeului Ardelean din Cluj, cu sprijinul „Programului de cercetare a Academiei Maghiare de Științe pentru sprijinirea cercetărilor de hungarologie (*MTA Határon Túli Magyar Tudományosságért Ösztöndíjprogram*) și Programul Național de Cercetare Științifică din Ungaria (*Országos Tudományos Kutatási Alapprogram, K 78324 TRT*).

[1] Tringli, *Megyék*, p. 487–518. Câteva concluzii ale studiului merită a fi rezumate aici. Comitatele au fost unități teritoriale administrative, organizate de către regalitate probabil încă din secolul al XI-lea. În evoluția comitatelor medievale (limita cronologică superioară asumată de cercetarea maghiară fiind anul 1526) se deosebesc – cu noțiuni create de cercetarea istorică din secolul al XIX-lea – două mari perioade: cea a comitatelor „regale" (1) și respectiv a comitatelor „nobiliare" (2). Comitatele regale au fost instituții care cuprindeau sistemul castrelor regale, cu roluri preponderent militare și înglobau cetățile regale, domeniile cetății și locuitorii de acolo (militari numiți iobagii castrelor, *iobagiones castri* și agricultori numiți *castrensi*), dar și proprietari privați liberi, laici și ecleziastici. Centrul comitatului a fost cetatea de pământ a cărei nume în mai multe cazuri deriva din cel al primului comite care a devenit apoi și numele comitatului. Comitele, pus în funcție de către rege, avea inițial autoritate doar asupra locuitorilor de pe domeniile cetății, iar proprietarii privați intrau sub autoritatea judecătorească directă a regelui, ulterior, din secolul al XIII-lea a juzilor regali numiți de multe ori *bilochi*, desemnați câte doi pentru fiecare comitat. O altă instituție, menită să asigure soluționarea litigiilor tuturor locuitorilor laici ai unui comitat, a fost congregația comitatensă, adunare ținută întotdeauna din porunca regelui de către un reprezentant al acestuia. Autoritatea teritorială a acestor două instituții regale (și nu comitatense) se suprapunea însă cu teritoriul unui comitat. Proprietarii privați dintr-un comitat își îndeplineau obligațiile militare sub conducerea demnitarului regal pus în fruntea domeniului cetății, comitele, chiar dacă nu i se supuneau din punct de vedere judecătoresc. Desființarea treptată a sistemului castrelor regale a dus în secolul al XIII-lea la apariția comitatelor nobiliare. În urma acestei evoluții au apărut juzii nobiliari în procesul de judecată de la scaunul de judecată al comitelui, iar locțiitorul comitelui, comitele curial (*comes curialis*) a fost înlocuit (în Ungaria) de către vicecomite, care nu va mai fi ales dintre oamenii legați de sistemul castrelor regale, ci dintre familiarii comitelui. Etimologia termenului maghiar de jude nobiliar, *szolgabíró* ('*iudex nobilium*') arată că acesta a fost de fapt un jude care îl ajuta pe comite (*szolgáló* însemnând 'auxiliar, ajutător'); de la apariția termenului putându-se vorbi despre existența comitatului nobiliar. Apariția juzilor nobiliari s-a produs după ce juzii regali au devenit tot mai puțini importanți, devenind subordonați ai comitelui.

[2] Wertner Mór, „Hunyadmegye legrégibb tisztikara (A XV. század végéig)", în *A Hunyadmegyei Történelmi és Régészeti Társulat Évkönyve* (Déva), 11, 1900, p. 58–69 (în continuare: Wertner, *Hunyadmegye tisztikara*).

peste mult timp şi de arhondologia mai multor comitate din Ungaria pentru secolul al XIV-lea[3]. După o pauză de aproape un veac, Pál Engel (1938–2001) realiza în 1996 o arhondologie a Ungariei medievale care conține şi lista comiților comitatului aflați în funcție în perioada 1301–1457.[4] În ceea ce priveşte funcționarea propriu-zisă a comitatului hunedorean singura lucrare este geografia istorică a lui Dezső Csánki (1857–1933), care se referă şi la funcționarea comitatului[5].

I. Comiții. Comiții celor şapte comitate transilvănene (Solnocul Interior, Dăbâca, Cluj, Turda, Hunedoara, Alba, Târnava) erau numiți în funcție de către demnitarul regal pus în fruntea Transilvaniei, voievodul.[6] La început însă comiții comitatelor probabil nu erau supuşi voievodului, supunerea acestora realizându-se ulterior, în mod treptat. Faptul că inițial în listele de demnitari ai documentelor regale solemne apar câteodată chiar alături de voievod şi comiți ai comitatelor din nordul Transilvaniei, ar fi o dovadă în acest sens.[7] Extinderea puterii voievodului asupra întregii Transilvanii se încheie odată cu obținerea definitivă şi a funcției de comite al întregului comitat Solnoc (1263). Ulterior, voievodul va ajunge să numească el însuşi comiții comitatelor transilvănene;[8] un document regal din

[3] Wertner Mór, „Adalékok a XIV. századbeli magyar világi archontologiához", în *Történelmi Tár*, 7, 1906, p. 583–609 şi 8, 1907, p. 1–69, 161–198, 327–354 (comit. Hunedoara: p. 14); Wertner Moritz, „Siebenbürgens Komitatsbeamtenkörper bis zum Ende des vierzehnten Jahrhunderts", în *Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde*, Neue Folge, 29, 1899, p. 236–311 (comit. Hunedoara: p. 255–256).

[4] Engel, *Archontológia*, vol. I, p. 248.

[5] *Csánki*, vol. V, p. 245–249.

[6] La data de 1. I. 1499 vicevoievodul Transilvaniei, Petru Szentgyörgyi (1499–151) adresa un mandat comitatului Turda, prin care anunța nobilimea de acolo despre numirea în funcție a doi familiari ai săi (DL 65442). Doc. citat de către Mályusz, *Az erdélyi társadalom*, p. 31, 91 (nota nr. 117).

[7] În jurul anului 1164: *Eustach* comite de Dăbâca, *CDHung*, vol. IX/7, p. 634 = *RegArp* nr. 106, DF 200001; în 1183: *Gallus* comite de Cluj, *HOkm*, vol. I, p. 2 = *ÁUO*, vol. VI. p. 148 = *RegArp* nr. 138 (de autenticitate îndoielnică) = DF 282699, în 1201: *Paznan* comite de Cluj, *CDHung*, vol. II, p. 388 = *RegArp* nr. 194 = DL 40; *RegArp* nr. 195 = *HOkm*, vol. V, p. 5 = DL 61124). Din datele enumerate ar rezulta, pe de o parte, că la început comiții comitatelor transilvănene erau demnitari cu poziție similară cu cea a comiților din Ungaria, iar pe de altă parte, se poate concluziona că teritoriile administrate de ei nu erau supuse autorității voievodului. Deoarece după secolul al XIII-lea comiții ardeleni dispar din listele de demnitari, se poate conchide că pe mai departe ei nu mai sunt numiți în funcție de către rege, ci de voievodul Transilvaniei. Însă *Gallus*, comitele comit. Cluj (1183) poate fi identificat foarte probabil cu *Gallus* comitele de Alba Iulia (în jurul anului 1177: *comes Albensis Ultransilvanus*, *ÁUO*, vol. I, p. 69–70 = *RegArp* nr. 128 = DF 206822), iar *Eustach*, comite de Dăbâca (1164) este aceeaşi cu *Eustachius*, voievodul Transilvaniei, amintit într-un document din perioada domniei regelui Béla al III-lea ([1176–1196]: *HOkm*, vol. VII, p. 20 = *CDTrans*, vol. II, nr. 12). De aici reiese că până la sfârşitul secolului al XII-lea voievodul (care deținea şi funcția de comite al comitatului Alba) a reuşit să obțină controlul a cel puțin două comitate din Transilvania nordică.

[8] Pentru perioada secolelor XI–XII singura sursă cu privire la extinderea teritoriului controlat de voievod o reprezintă listele de martori şi mai apoi de demnitari din protocolul final al privilegiilor regale, deoarece primele documente care conțin informații ce vizează activitatea voievodului sunt târzii, după anul 1210. (1211, după V. 7: *CDTrans*, vol. I, nr. 38; 1215: *CDTrans*, vol. I, nr. 83). Voievozii *Eth* (în 1200), apoi *Gyula* (în 1201) sunt amintiți ca fiind şi comiți de Alba (*woiwoda et comes Albe Transsilvane*. Vezi 1200: *Codex diplomaticus regni Croatie, Dalmatiae ac Sclavoniae*, vol. II, colle-

timpul domniei regelui Ştefan al V-lea (1270–1272), o piesă însă de autenticitate îndoielnică, păstrat doar fragmentar, menţionează comiţi ardeleni *ai* voievodului, semn că aceştia ar fi fost deja cu toţii supuşi demnitarului.[9]

Prin urmare, asemeni vicevoievozilor, comiţii comitatelor erau numiţi în funcţie de către voievod,[10] care, odată cu instalarea sa în fruntea Transilvaniei primea practic şi cele şapte funcţii de comite din voievodat.[11] El nu a exercitat efectiv aceste funcţii, desemnând în schimb comiţi din rândul familiarilor săi; această realitate explică faptul că uneori aceştia sunt menţionaţi şi ca vicecomiţi.[12] Comiţii comitatelor din Transilvania nu erau prin urmare instituiţi de către rege, cum era în cazul celor din Ungaria; tocmai din acest motiv ei erau consideraţi comiţi de rang inferior. În multe cazuri, în Ungaria, comiţii sunt în primul rând mari demnitari, care deţin şi o funcţie de comite. Rangul comiţilor din Transilvania era echivalent cu cel al vicecomiţilor din Ungaria,[13] deoarece în Ungaria vicecomiţii erau desemnaţi direct de către comite.

Atât în Ungaria cât şi în Transilvania, comiţilor le revenea de regulă şi funcţia de castelan, funcţie prin care (conducând direct o cetate din teritoriul

---

git et digessit T. Smičiklas, Zagrabiae, 1904, p. 358 = *RegArp* nr. 189 = DF 286751; 1201: *HOkm*, vol. V, p. 5 = *RegArp* nr. 195 = DL 61124). După 1201 voievozii vor avea şi funcţia de comite de Alba, dar găsindu-se de obicei în afara hotarelor Transilvaniei, vicevoievodul este cel care a preluat probabil încă în secolul al XIII-lea funcţia de comite al aceluiaşi comitat. Cât priveşte restul comitatelor, treptat au intrat şi acestea sub controlul voievodului. În 1214 voievodul *Jula* a fost pentru scurt timp comite de Solnoc (1214: *Jvla woywoda et comite Zounukiensi*, vezi *ÁUO*, vol. XI, p. 128–129 = *RegArp* nr. 289 = DF 256502. – 1214: *Jula voiauoda et Zounukiensi comite*, vezi *ÁÚO*, vol. VI, p. 368 = *RegArp* nr. 290 = DL 69). Din 1263 toţi voievozii purtau titlul de comiţi ai Solnocului (pentru prima dată: 1263. V. 3: *Ladislao voyauoda Transiluano, comite de Zonuk*, vezi *MES*, vol. I, p. 485). – Pentru datele citate şi problematica extinderii puterii voievodale vezi Kristó Gyula, *A feudális széttagolódás Magyarországon*, Bp., 1979, p. 116–117.

[9] *CDTrans*, vol. I, nr. 292 = DF 243677 [1270–1272]. La fel, în 1342, voievodul Toma Szécsényi (1321–1342) amintea comiţii *săi* de comitate: *contra quem coram nobis, vicevoyvoda nostro, vel comitibus nostris parochialibu et officialibus, specialiter coram comite nostro parochiali comitatus Albensis, nunc et pro tempore constitutis agitur* (*CDTrans*, vol. II, nr. 91 = DL 73648, 1342. V. 8).

[10] Engel, *Archontológia*, vol. I, p. 246; Gábor, *A megyei intézmény*, p. 183.

[11] Cf. *Csánki*, vol. V, p. 637.

[12] Comiţii comitatelor transilvănene erau de fapt *vicecomiţii* voievodului. Exemple pentru variaţia termenilor de *comes* şi *vicecomes*: Dominicus Szomordoki, vicecomite de Cluj (DJAN Cluj, Arh. Muz. Ard., Arh. de rudenie a fam. Bánffy, DF 260962, 1446. IX. 13; *WassLt* nr. 438, DF 252959, 1448. IV. 30)., comite al aceluiaşi comit. (*WassLt* nr. 439, 1448. VIII. 13, DF 252957); Franciscus [Páznádi] (1446–1452) diacul, comite de Hunedoara (DL 29482, 1446. VI. 29); vicecomite de Hunedoara (DJAN Braşov, Arh. or. Braşov, Privil. et instrum. publ., DF 246945 = *Ub*, vol. V. p. 335–336, 1452. I. 18); Michael Bádoki, comite al comitatului Dăbâca (DL 62904, 1475. V. 30), vicecomite de Dăbâca (Arh. de rudenie a fam. Bánffy, DF 260809, 1475. XI. 21).

[13] Engel, *Archontológia*, vol. I, p. 246; Mályusz, *Az erdélyi társadalom*, p. 32. – Referitor la comiţii comitatelor din Ungaria a se vedea: Holub József, „A főispán és alispán viszonyának jogi természete. Adatok középkori vármegyei közigazgatásunk történetéhez”, în *Emlékkönyv Fejérpataky László életének hatvanadik, történetírói működésének negyvenedik, szemináriumi vezetőtanárságának harmincadik évfordulója ünnepére*, Bp., 1917, p. 186–211.

comitatului) dispunea efectiv de prerogative executive.[14] Odată cu schimbarea voievodului în Transilvania – potrivit regulilor familiarității – comiții erau revocați din funcție.[15]

Comitele comitatului Hunedoara nu apare însă nici în listele de martori, iar mai apoi, nici în listele de demnitari din documentele regale emise în secolele XII–XIII.[16] În veacul al XIV-lea, de la prima lor mențiune explicită (1333) şi până în prima jumătate a secolului al XV-lea, comiții hunedoreni au fost totodată şi castelani al cetății regale Deva[17], o funcție importantă, ocupată din voința voievodului.[18] Uneori, ca de exemplu în 1390, comiții Stephanus şi Iohannes Aranyi purtau pe lângă funcția de castelan al Devei şi pe cea de castelan al Hațegului. În alte cazuri, precum în 1413, comitele Gyula Kakas de Kaza este amintit doar cu funcția de castelan al Hațegului. De pe la mijlocul secolului al XV-lea comiții comitatului sunt amintiți ca purtând funcția de castelani ai cetăților Deva şi Hunedoara. Astfel, dintre comiții Mathias Rápolti (1439–1446) şi respectiv diacul Franciscus Páznádi (1446) primul deținea funcția de castelan al Devei (1446–1458), iar cel din urmă era castelanul cetății Hunedoara (1446–1454). Potrivit lui Csánki, cei doi trebuie considerați de fapt vicecomiți ai comitatului, deoarece comitele comitatului trebuia să fi fost de fapt proprietarul (privat) al cetății Hunedoara, pe atunci Ioan (Iancu) de Hunedoara, de altfel şi voievod al Transilvaniei (1441–1446),[19] şi care, la o dată anterioară anului 1444, devenise şi proprietar al cetății Deva,[20] având astfel dreptul de a numi doi castelani în funcția de (vice)comite al Hunedoarei.[21] Acesta este de altfel şi particularitatea cea mai de seamă a comitatului Hunedoara, mai exact faptul că de pe la mijlocul secolului al XV-lea, comitele, totodată şi castelan al Hunedoarei, este numit în funcție de către stăpânul particular al cetății menționate, nu de către voievodul Transilvaniei, fiind totuşi subordonat acestuia. În timpul lui Matia (1458–1490), Deva a devenit din nou cetate regală,[22] dar funcția de comite al comitatului nu a mai fost asociată acestei cetăți, ci cetății Hunedoara, rămasă în propri-

[14] Engel Pál, „Honor, vár, ispánság. Tanulmányok az Anjou-királyság kormányzati rendszeréről”, în *Századok*, 116, 1982, nr. 5, p. 900. – Holub, *op. cit.*, p. 193–195.

[15] Holub, *op. cit.*, p. 193–195.

[16] *Györffy*, vol. II, p. 295. – În perioada 1192–1235 nici unul dintre demnitarii importanți enumerați în listele de demnitari, nu a purtat funcția de comite al comitatului Hunedoara, semn că acest comitat nu avea o semnificație politică deosebită. De altfel, în această perioadă documentele rețin doar numele acelor comiți care deținеau în primul rând o demnitate majoră la nivelul regatului, cf. Nógrády Árpád, „»Magistratus et comitatus tenentibus«. II. András kormányzati rendszerének kérdéséhez”, în *Századok*, 129, 1995, nr. 1, p. 168–169.

[17] Engel, *Archontológia*, vol. I, p. 299–300.

[18] *Csánki*, vol. V, p. 248.

[19] Engel, *Archontológia*, vol. I, p. 15.

[20] 1447: DL 29789, citat de Engel, *Archontológia*, vol. I, p. 299; DL 37622 (1453. VI. 21); DL 37629 (1456. IV. 28).

[21] *Csánki*, vol. V, p. 248; Rusu, Adrian Andrei, „Castelani din comitatul Hunedoara în secolul al XV-lea”, în *Studia Universitatis Babeş-Bolyai. Historia*, 26, 1981, fasc. 1, p. 13.

[22] Fejér Georgius, *Genus, incunabula et virtus Joannis Corvini de Hunyad*, Budae, 1844, p. 231, citat de Engel, *Archontológia*, vol. I, p. 299.

etatea familiei Huniade, motiv pentru care însuşi Matia trebuie privit drept comitele cetății – potrivit lui *Csánki* – până în jurul anului 1479, moment din care demnitatea respectivă revine fiului său, Ioan Corvin.[23] (De fapt, Matia i-a donat lui Ioan Corvinul cetatea Hunedoara cu întreg domeniul în 1482, porunca de introducere în stăpânire numindu-l pe donatar drept comite al comitatului).[24] Într-adevăr, după 1477, comiții comitatului au fost de-a lungul întregului ev mediu castelani ai Hunedoarei (cu o singură excepție: în 1492 comite a fost castelan al cetății Deva,[25] probabil deoarece cetatea a făcut pentru scurt timp obiectul unei zălogiri[26]). Cetatea Hunedoara a revenit apoi şi a rămas în posesiunea lui Ioan Corvinul până la moartea sa din 1504,[27] el numind (vice)comiții comitatului. Această stare de fapt este confirmată de porunca regelui Vladislav al II-lea (1490–1516) din 15 iunie 1493, adresată nobilimii şi oamenilor de orice stare din comitat, prin care ordonă ca ei să-l recunoască comite pe Ioan Corvinul, proprietarul cetății Hunedoara, deoarece demnitatea de comite (*honor comitatus*) aparține de un anumit timp proprietarului cetății.[28] Castelanul cetății, Iohannes Bikli (1494–1495, 1496–1498, 1500–1503) a fost comite al comitatului Hunedoara deoarece în mod evident a fost familiarul lui Ioan Corvin, apoi pentru că deținut cu titlu de zălog, din 1498 (împreună cu Petrus Pogány de Cseb, camerier regal, comite de Pozsony)[29], cetatea Hunedoara căreia îi era ataşată şi funcția de castelan.[30] Tot în 1498 Vladislav al II-lea a emis un mandat adresat nobilimii din comitatul Hunedoara şi din districtul Hațeg, prin care dă de ştire că a ordonat comitelui Iohannes Bikli (*comes vester*) urmărirea răufăcătorilor din comitat, iar când acesta a vrut să execute ordinul, atât el, cât şi vicecomitele său, s-au lovit de împotrivirea unor nobili locali. Din acest motiv regele a poruncit nobilimii să-l recunoască pe Bikli drept comitele lor şi să se supună scaunului său de judecată.[31] Iohannes Bikli a rămas comitele comitatului şi în anii

[23] *Csánki*, vol. V, p. 248. – Un document al regelui Matia din 1471. VIII. 27. se adresează castelanilor din Hunedoara cu formula „castelanii noştri" (Rusu, Adrian Andrei, „Documente inedite privitoare la comitatul Hunedoara în secolul al XV-lea", în *Sargetia*, 15, 1981, p. 100 = Batthyaneum, col. generală, DF 277574).

[24] DL 37652 (1482. IV. 8, MOL reg.) şi 37653 (1482. IV. 8, MOL reg.), citat de Pataki, *Hunedoara*, p. XIX şi *Csánki*, vol. V, p. 47, 246.

[25] Mai târziu însă castelanii cetății Deva nu poartă şi funcția de comite al comitatului (1494. VII. 16., DL 30935, citat de *Csánki*, vol. V, p. 247).

[26] *Csánki*, vol. V, p. 48; Rusu, *Castelani*, p. 20.

[27] Pataki, *Hunedoara*, p. XIX.

[28] *„quia honore fatis comitatus ... aliis temporibus ad castrum Hwnyad pertinuisse at spectasse ... mandamus fidelitatis vestre ut etiam deinceps fidelem nostrum illustrem dominum Iohannem de Corvinum ... pro vestro comite tenere et observare, eidemque ac hominibus ... et castelllanis suis in ipso castro Hwnyad constituti per ipsum scilicet ad hoc deputatis in omnibus licitis et consuetis more alias consueto obedire et obtemperare ac ipsorum iudicio et iudicatui astare necnon ea que nomine nostro iusserint, facere modis omnibus debeatis*" (DL 37679, 1493.VI. 15), cotă citată de *Csánki*, vol. V, p. 247.

[29] DL 37718 (1498. V. 24).

[30] *Csánki*, vol. V, p. 248.

[31] *„tamen ex significatis eiusdem intelleximus, nonnulli essent ex vobis, qui contra ipsum comitem insurrexissent et cernices contra ipsum errexisent, neque ad sedem iudiciariam prout moris est,*

următori, probabil până la moartea stăpânului cetății, Ioan Corvinul (†12. X. 1504), nu însă fără unele tensiuni. Printr-un mandat din 28 iulie 1504, la cererea lui Ioan Corvin, regele Vladislav al II-lea poruncea lui Petru Szentgyörgyi, jude al curții regale şi voievod al Transilvaniei (1498–1510), să ia din mâna lui Bikli, fostul castelan al Hunedoarei, cetatea ocupată în mod abuziv şi să o restituie proprietarului de drept.[32] Menționarea în unele cazuri chiar înainte de 1504, şi a altor comiți în afară de Bikli (instituit în funcție de către Ioan Corvinul) – ca de exemplu comitele Zacharias de Felpestes în 1500 – s-ar putea explica prin faptul că aceştia erau de fapt vicecomiți, fără ca documentele să reflecte explicit această diferență. După moartea fără urmaş a fiului lui Ioan Corvinul, Cristofor (†17. III. 1505), regele Vladislav al II-lea a donat în 1506 cetatea şi domeniul Hunedoara Beatricei de Frangepán, văduva lui Ioan Corvinul şi fiicei sale Elisabeta.[33] Porunca regelui din 21 decembrie 1506 adresată nobilimii hunedorene cuprindea o înştiințare despre această donație, dar şi îndemnul ca ei să se supune castelanului cetății, ce urmează să fie numit de către donatari, deoarece dregătoria de comite (*honor illius comitatus*) ține de cetate.[34] După moartea Elisabetei (primăvara anului 1508), văduva a rămas singura proprietară a castelului şi a domeniului. În 1509 Beatrice s-a căsătorit cu marcgraful Gheorghe de Brandenburg, care, odată cu moartea soției, survenită în primăvara anului 1510, a devenit proprietarul domeniului.[35] La scurt timp după acesta, regele a donat lui Gheorghe cetatea Hunedoara cu domeniul aparținător,[36] poruncind din nou nobilimii comitatului supunere față de noul comite – funcție care ține de cetate (*honor comitatus illius Hunyadiensis, ut scitis ad castrum Hwnyad hucusque semper tentus fuerit*) – respectiv față de vicecomiții numiți de el.[37] Cetatea şi domeniul a rămas în proprietatea marcgrafului până în 1534.[38]

Comiții, cel puțin în secolul al XIV-lea, cât timp erau familiari ai voievodului, nu erau judecați la scaunul de judecată comitatens: potrivit reglementării lui Toma Szécsényi din anul 1342, ei puteau fi chemați în judecată în fața unui for superior, cel voievodal.[39] Între atribuțiile comiților, potrivit mandatului regal din 1498 deja citat, se regăsesc urmărirea hoților, tâlharilor, a falsificatorilor de mone-

venire vellent" ... „*mandamus ut sicuti hactenus ita etiam imposterum* [!] *prefatum Iohannem Bykly tamquam comitem vestrum revereri ac eius iudicio et iudicatui stare atque sedem vestram iudiciariam more alias solito frequentari debeatis*" DL 37719 (1498. VII. 20, MOL reg.), citat de *Csánki*, vol. V, p. 247.

[32] DL 37765 (1504. VII. 28), citat de *Csánki*, vol. V, p. 249.

[33] DL 37794 (1506. XII. 8), ediția doc.: Pataki, *Hunedoara*, p. 132–138.

[34] „*illius comitatus Hwnyadiensis ad castrum Hwnyad tentus fuit*", DL 37802 (1506. XII. 21), citat de citat de Csánki, vol. V, p. 248.

[35] Pataki, *Hunedoara*, p. XXII.

[36] DL 37870 (1510. III. 22), ediția doc.: Pataki, *Hunedoara*, p. 141–144.

[37] DL 37894 (1512. II. 25), ediția doc.: Pataki, *Hunedoara*, p. 155

[38] Pataki, *Hunedoara*, p. XXII.

[39] „*si comites nostri parochiales alicui comprovinciali nobili debitores aut culpabiles extiterint, ratione debiti vel offensionis ipsorum ad nostram evocari possint presentiam iudiciariam se emendare*" (CDTrans, vol. II, nr. 91 = DL 73648, 1342. V. 8).

de, a răufăcătorilor de tot felul şi aplicarea unei pedepse cuvenite[40]. Totodată, comiții Hunedoreni au avut sarcini în apărarea Transilvaniei[41] şi conduceau trupele comitatense: comitele Petrus Patócsi, castelanul cetății Hunedoara (1516) a fost din însărcinarea voievodului comandantul trupelor comitatense în 1516[42], misiune încredințată poate doar pentru că purta şi funcția de castelan. În Transilvania de altfel (cel puțin în secolul al XIV-lea), chemarea la oaste se făcea nu separat, pentru fiecare comitat, ci mandatul se adresa întregii nobilimi[43], contingentele comitatense fiind probabil conduse de către voievodul Transilvaniei.[44] Uneori, ca în cazul lui Bikli, cunoaştem abuzuri în exercitarea puterii: în anul 1499 de pildă, nobilimea comitatului s-a plâns regelui pentru arestări ilegale[45].

La fel ca în alte comitate transilvănene, şi în Hunedoara sunt amintiți, pe lângă comite şi vicecomiți[46]. Vicecomitele nu era ales, ci era instituit în funcție de către comite[47], servindu-i acestuia drept locțiitor în orice împrejurare, o stare de fapt surprinsă de altfel de către modul de formulare a mandatelor adresate comitatelor (*comiti vel vicecomiti et iudicibus nobilium*). Uneori chiar vicevoievodul purta funcția de comite al comitatului Hunedoara: astfel vicevoievodul Iohannes Rédei (1468–1472) a fost şi comite între 1468–1469, alături de Christophorus Körei (*de Kere*).[48] Faptul că în fruntea comitatului au stat vremelnic doi comiți, se explică, probabil, prin nevoia de împărțire a atribuțiilor[49]. Fenomenul nu este unic, fiind întâlnit în alte

[40] În 1498, regele Vladislav al II-le amintea, într-un mandat adresat nobilimii comitatului Hunedoara şi a districtului Hațeg, că a ordonat comitelui Iohannes Bikli „*ut ipse ubique in illo comitatu fures, latrones, falsarum monetarum cusores et alios flagitiosos homines faceret perquiri et pena condigna affici*” (DL 37719, 1498. VII. 20).

[41] Regele Vladislav al II-lea către Bikli: „*ea que tibi prefatus wayuoda noster in facto defensionis partium illarum Transsilvanarum et aliorum certis negotiorum nomine nostro dixerit facere et exequi debeas et tenearis*” (DL 37185, 14[99]. II. 9).

[42] „*ex speciali mandato domini waywode Transsiluanensis etc. belliductor gentium comitatus predicti Hwnyadiensis presentis exercitus*”: DL 47094 = *HunyadmÉvk*, 5, 1887–1888, p. 101–102 (1514).

[43] *TelOkl*, vol. I, p. 158–159 = (1367. XII. 15).

[44] *Decreta 1301–1457*, p. 420 (1432/1433).

[45] Regele Vladislav al II-lea către Bikli: „*intelleximus ex rumoribus ad nos delatis, qualiter tu nobiles illius comitatus pluribus modis gravamares et impedires et aliquos ex eisdem captivares*” (DL 37185, 14[99]. II. 9).

[46] La doar o lună după menționarea vicecomiților Zacharias Pestesi şi Georgius Bojtori (DL 29568, 1496. II. 6) apare comitele Iohannes Rohodi (DL 46336, 1496. III. 8), iar apoi din nou vicecomitele Georgius Bojtori (DL 46352 = *HunyadmÉvk*, 1, 1880–1881, p. 72, 1496. VI. 7).

[47] Unicul caz cunoscut de numire a vicecomitelui de către comite, este din comitatul Cluj: DL 27031 (1[4]67. VI. 4), citat de către *Csánki*, vol. V, p. 637. – Vicecomitele este familiarul comitelui şi în Hunedoara (DL 37719, 1498. VII. 20).

[48] DL 45325 (1468. X. 25) = *HunyadmÉvk*, 5, 1887–1888, p. 96–97 (cu data greşită: 1478. X. 20); DL 45359 (1469. VII. 3). – Alte exemple: vicevoievozii Transilvaniei purtau funcția de comite al comitatului Alba (Engel, *Archontológia*, vol. I, p. 247); vicevoievodul Transilvaniei, Lorand Lépes (1415–1438), comite al comit. Târnava (*Ub*, vol. IV, p. 528, 1434. VII. 23).

[49] Exemple din comit. Hunedoara pentru doi comiți în fruntea comitatului: DL 73785 = *TelOkl*, vol. I, p. 223 (1390. I. 26); DJAN Cluj, Arh. fam. Barcsay, DF 280909 (1439. III. 10); DL 29482 (1446. VI. 29); Arh. Naț. Slovacă, Arh. centrală a fam. Révay, 87/1/12, DF 260282 (1481. VIII. 14);

comitate unde se regăsesc concomitent mai mulți comiți; un fapt care în mod cert reflectă valoarea politică inferioară a acestei demnități, motiv pentru care comiții îşi îndeplinesc efectiv şi personal atribuțiile; în secolul al XIV-lea, spre deosebire de veacul următor, vicecomiții sunt regăsiți foarte rar în izvoare.[50] Formula documentară evocată mai sus nu implica existența permanentă a vicecomiților în administrația comitatensă. Cert este însă faptul că, pentru a-şi îndeplini slujba, comiții recurgeau la proprii familiari.[51]

Comitele şi juzii hunedoreni, asemănător omologilor lor din alte comitate, primeau o cotă parte (o treime, 1468) a amenzilor aplicate cu ocazia judecăților[52]; în 1390 este amintit chiar un *tributarius* al lor[53]. Ei colectau şi alte gloabe din comitat, ce reveneau, de exemplu, voievodului sau vicevoievodului, colectare care se făcea – potrivit unei decizii voievodale din 1342, în mod obligatoriu în prezența unuia dintre cei doi juzi.[54]

În ceea ce priveşte originea lor, comiții şi vicecomiții hunedoreni nu sunt neapărat nobili din comitatul respectiv. Voievodul, sau chiar vicevoievodul puteau să pună în fruntea comitatului familiari străini locului.[55]

II. Juzii nobiliari. Juzii nobiliari erau aleşi de către nobilimea comitatului, probabil anual, dar ei rămâneau în funcție de regulă o perioadă mai lungă.[56]

Sacerdoțeanu, „Două acte hațegane”, în *ARMSI*, Seria III, Tom. XVIII, 1935–1936, p. 220–221 (1492. V. 8); DL 30965 (1505. VII. 1), etc. – Doi „vicecomiți“: DJAN Cluj, Arh. Muz. Ard., Arh. fam. Bethlen de Iktár, DF 255032 (1467. VII. 21); DJAN Cluj, Arh. Muz. Ard., Arh. din Ciumbrud a fam. Kemény, DF 280952 (1477. V. 27); DL 45773 (1479. III. 16).

[50] În 1448 în fruntea comit. Turda sunt patru (!) comiți (DL 74105 = *TelOkl*, II. 34, 1448. III. 4), la 1462, în comit. Cluj trei comiți (DF 260989 = Varjú E.–Iványi B., *Oklevéltár a Tomaj nemzetségbeli losonczi Bánffy család történetéhez*, vol. II (A Tomaj nemzetségbeli losonczi Bánffy család története), Bp. 1928, p. 50–52, 1462. III. 17), cf. Mályusz, *Az erdélyi társadalom*, p. 32. – Comit. Solnocul interior, în 1452, doi vicecomiți: (DJAN Cluj, Arh. Muz. Ard., Arh. de rudenie a fam. Bánffy, DF 260971–260972, 1452. VIII. 9); în 1455 doi comiți (DL 74130, 1455. X. 8), la fel ca în 1468 (DL 62892 = *Ub*, vol. VI, p. 348, nr. 3636, 1468. VIII. 17) etc.

[51] În 1514 sunt amintiți familiari şi un scrib al comitelui Petrus Patócsi (DL 47094 = *HunyadmÉvk*, 5, 1887–1888, p. 101–102).

[52] DL 63051 = *ZsOkl* IV. nr. 751. (1413. VI. 13); DL 45325 = *HunyadmÉvk*, 5, 1887–1888, p. 96–97 (1468. X. 25, publicat cu data greşită: 1478. X. 20).

[53] DL 73785 = *TelOkl* I. p. 223 (1390. I. 26). –

[54] Voievodul Toma Szécsényi enunța ca „[...] *nec exactor iudiciorum nostrorum, vicevoyvode nostri aut comitum nostrorum parochialium sine iudice nobilium vel eius homine in nullo comitatu procedere possit, de iudicis vero exactis iudices nobilium iuxta antiqua consuetudinem portionem habere possint*” (*CDTrans*, vol. II, nr. 91 = DL 73648, 1342. V. 8).

[55] Mályusz, *Az erdélyi társadalom*, p. 32. – Comiți şi vicecomiți din familii hunedorene: fam. Aranyi (cu trei membri); Balog (*de Alpesthes*), Bojtori, Dédácsi, Felpestesi (*de Nemethy*), Folti, Gáldi, Kéméndi, Kisbarcsai, Polyeni, Rápolti, Zalasdi; din afara comitatului, sau de origine necunoscută: Bekes, Bikli, Dengelegi, Horvát, Kakas (kazai), Kis, Körei, Laki, Magyi, Mátéházi, Nagy, Patócsi, Páznádi, Rédei, Remetei, Rohodi, Saul, Szentimrei, Temesvári, Török, Vajcai, Vajcai, Vízközi, Zagyvafői.

[56] Tringli, *Megyék*, p. 509; Art. 2 din legea din 1435 şi art. 9 din legea din 1486 (citate de Tringli); Gyurkovits György, „A’ megyei tisztviselők, főképen szolga Birák’ választása hajdankorban”, în *Tudományos Gyűjtemény*, 25, 1841, vol. 7, p. 54–55 (citat de C. Tóth Norbert, „Lehetőségek és felada-

Alegerea se făcea din rândul familiilor influente din comitat. Până la mijlocul secolului al XIV-lea se folosea în documente, pe lângă numele juzilor nobiliari, titlul onorific de *comes* (care nu are nici o legătură cu demnitatea de comite). Ulterior această asociere dispare, poate şi din cauza faptului că de pe la mijlocul secolului al XIV-lea juzii nobiliari erau selectați din rândul micii nobilimi, ai cărei membrii de multe ori deținеau doar o singură sesie.[57] Spre deosebire de comiți, juzi nobiliari hunedoreni fac parte, fără excepții, din mici familii nobiliare din comitat.[58]

Pe parcursul evului mediu întotdeauna au existat concomitent doi juzi nobiliari. O excepție pare să fie consemnată la 1431 într-un document în care constituie un document din 1431, în care sunt amintiți patru juzi, dar textul în cauză este foarte probabil fals.[59]

Juzii participau în mod obligatoriu la şedințele scaunului de judecată; în 1433 unul dintre ei nu s-a prezentat la acest for pentru că era bolnav (*propter quandam suam infirmitatem*); nu se ştie dacă într-un asemenea caz excepțional şedința

tok a középkori járások kutatásában", în *Századok*, 141, 2007, nr. 2, p. 400). – Este greşită afirmația potrivit căreia juzii nobiliari ar fi fost aleşi de către congregația voievodală; pentru această opinie a se vedea: Tagányi Károly, *Megyei önkormányzatunk keletkezése*, Bp., 1899 (Értekezések a történeti tudományok köréből), p. 18. În documentul din 1288, invocat de către Tagányi (*CDTrans*, vol. I, nr. 437 = DF 277193, 1288. VI. 8), vicevoievodul Ladislau de Sânmartin (1288–1291), emitentul actului, judecă la Turda alături de comitele de Cluj şi de alți trei nobili, reprezentanți ai nobilimii locale (*iudices per regnum Transsiluanum constituti*). Cei trei nobili însă nu pot fi considerați juzii nobiliari ai comitatului Cluj. – Recent, un studiu atrăgea atenția asupra importanței cercetării juzilor nobiliari comitatenşi: Rüsz Fogarasi Enikő, „Juzii nobiliari în societatea medievală transilvăneană", în *Studia Universitatis Babeş-Bolyai. Historia*, XLIX, 2004, p. 17–25.

[57] Tringli, *Megyék*, p. 509

[58] Fam. Alpestesi, Aranyi, Bácsi, Bencefi (*de Pesthes*), Berecki, Bíró (*de Hosdath*), Bíró (*de Pesthes*), Császár (*de Zenthgerg*), Csanádfi (*de Pestes*), cu trei membri; Császár (*de Zenthgerg*), Csikós (*de Haro*), Csolnokosi, Csuka (*de Haro*) cu trei membri; Folti, Furka (*de Keresthwr*), Gergelyfi (*de Hosdad*), Harói trei membri; Horvát (*de Haro*), Hosdáti patru membri; Kéméndi patru membri; Keresztúri doi membri; Kis (*de Haro*), Kisbarcsai, Kónya (*de Alpesthes*), Lógó (*de Alpestes*), Lozsádi, Macskási (*de Bakay*), Naláci, Szentgyörgyi, Veres (*de Keresthur*).

[59] Bibl. Acad. Rom. Cluj, Arh. Muz. Ard., Kemény, Josephus, *Diplomatarii Transsilvanici Appendix*, vol. III, p. 121, copie din sec. al XIX-lea (1431. V. 15) = *Țara Hațegului*, p. 86 (nr. 66). Amintirea, fără nume, a patru juzi nobiliari şi faptul că originalul documentul s-a păstrat doar într-o copie modernă a contelui József Kemény (1795–1855), ridică problema autenticității. – În 1520 însă, într-un document a cărui autenticitate nu poate fi pusă la îndoială, apare „*nos magister Paulus de Barcha, prothonotarius Transsilvanus necnon Ladislaus de Folth, Gaspar Matskassy de Bakay, Nicolaus de Kemend, Michael de Kisbarcha, iud. nobiulium comitatus Hwnyadiensis*" [etc.]. Dacă *iud. nobilium* are sensul de „*iudex nobilium*" şi nu „*iudices nobilium*", înseamnă că doar ultimul dintre ei avea funcția de jude nobiliar (DJAN Cluj, Arh. Muz. Ard., Arh. fideicomisionară a fam. Jósika, DF 257630, 1520. IX. 20). Acestă situație din urmă este mai verosimilă, deoarece documentul nu a fost emis în locul obişnuit al scaunelor de judecată din această perioadă, Băcia, ci la Bârcea, posesiunea familială a unuia dintre emitenți, protonotarul Barcsai (probabil în casa lui), iar pe de altă parte, într-un document comitatens emis ceva mai devreme (la 19 VI. 1520), dintre cei enumerați doar Michael Kisbarcsai (1516–1520) apare cu funcția de jude nobiliar (împreună cu Petrus Berecki de Haró, vezi DJAN Cluj, Arh. Muz. Ard., Col. Török Bertalan, DF 244563). Într-un document comitatens posterior, emis la 25 IX. 1520, apar din nou doi juzi nobiliari (Petrus Berecki de Haró şi Stephanus Naláci, vezi DL 47374).

de judecată a mai avut loc sau nu (întâmplarea este povestită într-un document mai târziu)[60]. În anul 1500, unul dintre cei doi juzi nobiliari este menționat ca fiind judele scaunului de judecată comitatens (*iudex sedis nostre*)[61].

Juzii comitatelor, cel puțin în secolul al XIV-lea, participau la congregațiile voievodale, însă acolo judeca voievodul, iar juzii comitatelor – alături de asesorii aleşi doar pe durata congregației – erau prezenți la actul de judecată.[62] Există doar un singur document, emis în comun de către juzii celor şapte comitate în 1348 (între ei, desigur, se regăseşte şi cel al comitatului Hunedoara), la congregația ținută de către voievodul Ştefan Lackfi (1344–1350), în care adevereau o plângere formulată de un nobil (din neamul Kaplyony).[63] Documentul a fost întărit cu opt sigilii, ceea ce poate să însemne ori că nu toți cei patrusprezece juzi erau prezenți, ori că era suficient ca fiecare comitat să fie reprezentat doar de cel puțin un jude.

Jurații comitatelor – funcție introdusă prin art. 8 din legea din 1486[64] – aveau sarcina de a efectua la solicitarea unui for judecătoresc cercetări, chemări în judecată, introduceri în posesiune. Această demnitate a fost însă desființată în anul 1492[65]; de altfel documentele hunedorene nu conțin referiri la jurați comitatenşi (spre deosebire de alte comitate transilvănene[66]). În comitatul Hunedoara nu sunt menționați nici vicejuzi nobiliari, care probabil erau locțiitori ai juzilor nobiliari; lipsa acestora este probabil doar o coincidență, de vreme ce în alte comitate ardelene ei apar în documente, însă foarte rar.[67]

---

[60] DL 43950 (1433. III. 24). – În cazul unui document al comitatului Dăbâca din 1372, pe lângă comite figurează ca emitent doar unul dintre juzii nobiliari, deoarece actul a fost emis în favoarea celuilalt jude nobiliar (*DocRomHist C.* XIV. p. 123 = DF 252791, 1372. III. 9).

[61] DJAN Cluj, Arh. Muz. Ard., Arh. fam. Gyulay-Kuún, DF 252623 (1500. XI. 24).

[62] „*in congregatione nostra generali ... Torde celebrata ... a iuratis septem comitatuum et ac iudicibus nobilium ... diligenter inquirendo*" (*CDTrans*, vol. III, nr. 377 = DF 275170, 1347. III. 24); „*nobis et iuratis nostris assessoribus et iudicibus nobilium septem comitatuum partis Transsilvane*" (*DRH. C*, vol. XI, p. 549–555 = DL 28579, 1360. X. 13); „*per iudices nobilium septem comitatuum, iuratos et assessores*" (*DRH. C*, vol. XI, p. 48–50 = DL 30687, 1356. XI. p. 15); „*universos iudices nobilium septem comitatuum et iuratos assessores, necnon universos nobiles predicte partis Transsiluane, qui in dicta congregatione aderant*" (*DRH. C*, vol. XI, p. 231–232 = DL 29687, 1358. II. 23); „*iudicibusque nobilium ac iuratis assessoribus per eosdem nobiles de predictis septem comitatibus more solito nobis* (= voievodului) *assignatis*" (*DRH. C*, vol. XIV, p. 171–172 = DL 5980, 1372. IV. 19).

[63] *CDTrans*, vol. III, nr. 458 = DL 30647 (1348. V. 10); Gábor, *A megyei intézmény*, p. 183.

[64] *Corpus Juris Hungarici 1000–1526*, p. 412. (1486).

[65] Art. LIII din decretul din 1492 (*Corpus Juris Hungarici 1000–1526*, p. 514); Neumann Tibor, „Választott nemesi esküdtek Nyitra megyében (Az 1486. évi 8. tc. végrehajtása)", în *Századok* 139, 2005, nr. 2, p. 261–290.

[66] De exemplu în comitatul Dăbâca: DL 27554 (1489. II. 26); DL 27553 (1489. IV. 6); DJAN Cluj, Arh. de rudenie a fam. Bánffy, DF 261074 (1496. V. 10). Tot aici găsim şi amintiri mai târzii (!) ai juraților comitatenşi: *WassLt* nr. 619 = DF 255360 (1516. III. 7); în comitatul Cluj: DJAN Cluj, Arh. Muz. Ard., Arh. din Moreşti a fam. Kemény, DF 252670, 257852 (1517. IV. 29). Cf. Hajnik, *Perjog*, p. 80.

[67] Comit. Alba: *CDTrans*, vol. II, nr. 1033 = DL 30375 (1339. V. 12).

III. Scaunul de judecată comitatens. Funcționarea comitatului nobiliar Hunedoara poate fi reconstituită mai ales din documentele redactate la scaunul de judecată comitatens. Numărul documentelor emise de către comitatul Hunedoara depăşeşte până în 1526 se ridică la peste şaizeci, neluând în calcul textele scrise de către comiți în afara scaunului de judecată, fără juzii nobiliari şi în calitatea lor de castelani ai cetății Hunedoara.

O parte din documentele comitatense hunedorene au fost create ca urmare a desfăşurării activității din forul judecătoresc comitatens (scaunul de judecată comitatens, *sedria* = *sedes iudiciaria*). În acest cadru s-au pronunțat sentințe în cazuri de furt[68], referitor la bunuri de valoare zălogite[69], s-au început procese pentru stăpânire şi împărțire de posesiune[70]; în situația din urmă împărțirea de moşii se făcea prin deplasarea juzilor la moşia respectivă, iar apoi rezoluția documentară se redacta în cadrul scaunului de judecată următor; părtaşii erau – conform regulilor generale – introduşi de către un om al voievodului, în prezența unui reprezentant al capitlului Transilvaniei (din Alba Iulia).[71] În fața autorității comitatense s-au pornit şi procese pentru sfertul cuvenit fiicei şi pentru zestre (litigiul însă până la urmă nu a fost dezbătut în fața comitatului, ci a fost remis scaunului de judecată voievodal[72]; astfel de cazuri țineau de competența forurilor ecleziastice, dar, potrivit Tripartitului lui Werbőczy, cele care nu depăşeau valoarea de 100 de forinți puteau fi discutate de către comitat[73]).

Sentințele au fost emise de regulă pe baza cercetărilor făcute sau pe baza depozițiilor făcute de martori, precum şi în temeiul documentelor prezentate; un caz mai aparte este cel în care la cererea părților comitatul a agreat soluționarea unui proces prin duel, care (cu acordul guvernatorului Ungariei), a avut loc la scaunul de judecată (vice)voievodal de la Turda.[74] Scaunul de judecată putea să oblige pârâtul la jurământ[75], nedepunerea jurământului ducând la pierderea cazului[76].

O altă parte a documentelor comitatense au fost emise drept răspuns, în situația în care un for superior (de ex.: regele, voievodul[77] sau vicevoievodul[78] etc.)

---

[68] DL 43950 (1433. III. 24, părțile litigante erau din Uroi şi Rapoltu Mare)

[69] Nălațvad: Muz. Agric. Magh. nr. III/7967, DF 287770 (1496. XI. 8, corolă, *karica sew serta argentea*).

[70] Jeledinți, *Losad*: DL 29802 (1450. VI. 28), doc. comitatului Hunedoara transcris de către doc. vicevoievodului Gheorghe Tarkői, fiul lui Rycalf din 12.V. 1451; Hăşdat: DL 40652 = *CDTrans*, vol. II, nr. 786 (1333. IX. 29); DL 42611 = *ZsOkl*, vol. I, nr. 3929 (1395. IV. 20).

[71] DL 42611 = *ZsOkl*, vol. I, nr. 3929 (1395. IV. 20).

[72] *Zenthgerg*: Arh. Naț. Slovacă, Arh. centrală a fam. Révay, 87/1/15, DF 260285 (1489.VIII.25).

[73] Hajnik, *Perjog*, p. 83. Tripartitul, partea a III-a, titlul al 7-lea, art. 5, vezi Kolosvári Sándor – Óvári Kelemen – Márkus Dezső, *Werbőczy István Hármaskönyve* (Corpus Juris Hungarici. Magyar Törvénytár 1000–1895), Bp., 1897, p. 389.

[74] Jeledinți, *Losad*: DL 29802 (1451. V. 12).

[75] DL 31157 (1496. V. 1).

[76] DL 46529 = *HunyadmÉvk*, 5, 1887–1888, p. 99 (1500. XI. 3).

[77] Balomir: Muz. Agric. Magh., Bp., nr. III/1009, DF 274530 (1495. X. 13).

[78] DL 31157 (doc. din 1496. IV. 21 a vicevoievodului Transilvaniei, Ştefan Telegdi, către comit. Hunedoara, transcris de către capitlul Transilvaniei la 1496. IV. 21). – În 1363, vicevoievodul Petrus

se adresa comitatului pentru efectuarea unei cercetări. În astfel de cazuri mandatele autorităților superioare, înmânate scaunului de judecată de către pârâș[79], erau citite la scaunul de judecată, unul dintre cei doi juzi nobiliari fiind apoi desemnat pentru efectuarea cercetării; la următorul scaun judecătoresc judele relata verbal rezultatul cercetării, ocazie cu care se întocmea un act scris referitor la pricină. Cercetările vizau mai ales litigii funciare, samavolnicii şi încălcări de drepturi (cercetări efectuate la cererea pârâşului în dispute începute acolo)[80], dar şi alte cazuri, cum ar fi drumurile ilegale din comitat.[81]

Cazuri în care autoritatea comitatensă adresa porunci unor locuri de adeverire (pentru efectuarea unei cercetări), practică întâlnită în câteva comitate din Ungaria de Vest, nu poate fi documentată şi în cazul Transilvaniei.[82]

O altă parte, mai mică, a documentelor a fost emis de către comitat în cadrul unei activități asemănătoare cu cea a locurilor de adeverire. Comitatul elibera – pe baza declarației verbale a unuia dintre juzi sau a unei/a unor persoane, care se înfățişau în fața juzilor nobiliari – scrisoare de împuternicire[83], scrisoare de mărturisire despre dispoziții testamentare[84]; act referitor la schimburi de posesiuni [85], zălogiri[86], transferuri de posesiuni[87]; răscumpărări de posesiune[88]; întâmpinări şi oprelişti[89], tranzacții şi împărțiri de sume de bani[90], înțelegeri[91], împăcări[92].

Járai (1359–1368) adresa o poruncă comitatului Cluj din împuternicirea voievodului (*DRH. C*, vol. XII, p. 163–164 = DL 73698, 1363. IX. 12).

[79] Balomir: Muz. Agric. Magh., Bp., nr. III/1009, DF 274530 (1495. X. 13).

[80] Băcia: DJAN Cluj, Arh. Muz. Ard., Arh. fam. Bethlen de Iktár, DF 255046 (1488. VI. 17); Bârcea: DL 46336 (1496. III. 8); Bârcea Mică: DL 28047 = *DRH. C*, vol. XII, p. 419–420 (1365. V. 7); Densuş: Arh. Naț. Slovacă, Arh. centrală a fam. Révay, 87/1/12, DF 260282 (1481. VIII. 14); ibidem, Arh. centrală a fam. Révay, 87/1/13, DF 260283 (1481. IX. 4); Hăşdat: DL 45359 (1469. VII. 3); Ohaba Streiului: DL 30965 (1505. VII. 1); Sântamaria de Piatră: Arh. Naț. Slovacă, Arh.centrală a fam. Révay, 87/1/13, DF 260294 (1503. V. 16.); *ZenthEmreh*, loc. disp. lângă Petreni: DJAN Cluj, Arh. Muz. Ard., Arh. fam. Bethlen de Iktár, DF 255037 (1477); ibidem, Arh. din Ciumbrud a fam. Kemény, DF 280952 (1477. V. 27);

[81] DJAN CLuj, Arh. Muz. Ard., Arh. din Mureşeni a fam. Lázár de Lăzarea, DF 257919 (1410.XII.2).

[82] C. Tóth Norbert, „Adatok a megyék és a hiteleshelyek közötti viszonyra a 14. és 15. században", în *Századok*, 136, 2002, nr. 2, p. 351–364.

[83] DL 73785 = *TelOkl*, vol. I, p. 223 (1390. I. 26).

[84] DJAN Cluj, Arh. Muz. Ard., Arh. fam. Bethlen de Iktár, DF 255060 (1494. VIII. 12).

[85] Peştişul Mic, Bârcea Mică: DJAN CLuj, Arh. fam. Barcsay, DF 280909 (1439. III. 10).

[86] Hăşdat: DL 45774 (1479. III. 16); DL 45957 = *HunyadmÉvk*, 5, 1887–1888, p. 98–99 (1483. VI. 24); DL 47135 = *HunyadmÉvk*, 5, 1887–1888, p. 102 (1516. I. 8); Băieşti, Ohaba de sub Piatră: Sacerdoțeanu, „Două acte hațegane", în *ARMSI*, Seria III, Tom. XVIII, 1935–1936, p. 220–221 (1492. V. 8); Jeledinți: DJAN Cluj, Arh. Muz. Ard., Col. Török Bertalan, DF 244563 (1520. VI. 19); Răcăştia: DL 47499 = *HunyadmÉvk*, 5, 1887–1888, p. 104–105 (1523. IV. 14).

[87] Peştişu Mare: DL 46091 = *HunyadmÉvk*, 1, 1880–1881, p. 68–69 (1488. VII. 1); Râu Alb: DL 26442 (1488. VIII. 26).

[88] Fărcădinu de Jos, Crăguiş: Arh. Naț. Slovacă, Arh. centrală a fam. Révay, 87/1/17, DF 260287 (1494. II. 4).

[89] Hăşdat: DL 46961 = *HunyadmÉvk*, 5, 1887–1888, p. 100–101 (1510. XI. 26); DL 47486 = *HunyadmÉvk*, 5, 1887–1888, p. 104 (1523. I. 13); Bârcea: DJAN Cluj, Arh. Muz. Ard., Arh. de rudenie a

Funcționarea forului comitatens nu era continuă, deoarece scaunul de judecată se întrunea doar la fiecare două săptămâni (mai rar, săptămânal[93]). Potrivit decretului din 1447, comitatul judeca exclusiv la scaunul de judecată comitatens şi cu această ocazie comitele nu avea dreptul să perceapă dări sau să solicite alimente[94]. Locul de desfăşurare a scaunului de judecată a fost „centrul" comitatului. Primul document emis de către comitatul Hunedoara, cu ocazia întrunirii unui scaun de judecată, datează din anul 1333 şi a fost emis la Deva, unde rezida şi comitele comitatului, care avea atunci şi funcția de castelan al cetății Deva[95] (apariția juzilor nobiliari şi implicit a forului comitatens este desigur mai timpurie). Scaunul de judecată a rămas la Deva şi ulterior (1371)[96], dar cândva înainte de anul 1382 a fost mutat la Bârcea (azi Bârcea Mare, *Barcha*, în apropierea Devei)[97], cu toate că comiții cunoscuți din această perioadă (1387–1397) îndeplineau şi funcția de castelan al Devei[98]. Scaunul de judecată a rămas în tot evul mediu în Bârcea, documentele comitatense fiind emise în acest loc. Există totuşi cazuri izolate în care documentele au fost emise în alte localități: de exemplu, în 1496 două documente comitatense au fost redactate la Chimindia (*Kemynd*, în apropierea Devei), cu referire la o ascultare de martori făcute la Balomir (*Balamer*, în apropierea Hațegului) şi raportată vicevoievodului.[99] Aceste documente nu au fost redactate deci la scaunul de judecată comitatens, ci probabil în casa din Chimindia a unuia dintre cei doi juzi nobiliari, Stephanus Kéméndi (*de Kemynd*). Un alt document comitatens a fost emisă în 1507 în Băcia (*Bachy*, magh. Bácsi), text prin care demnitarii comitatului au perfectat o înțelegere încheiată în fața lor sau, poate, în afara scaunului de judecată.[100] Formulările „*in sede nostra Barcha*"[101], „*ex sede*

fam. Bánffy, DF 261059 (1488. II. 26); Băcia: DJAN Cluj, Arh. Muz. Ard., Arh. fam. Bethlen de Iktár, DF 255046 (1488. VI. 17); Nălațvad: Muz. Agric. Magh., Bp., Col. de manuscrise, III/7965, DF 287768 (1492. V. 1); DL 74248 = *TelOkl*, vol. II, p. 195–196 (1494. VIII. 12); Muz. Agric. Magh., nr. III/7966, DF 287769 (1496. VIII. 9); *Zenthymreh*, lângă Petreni: DJAN Cluj, Arh. Muz. Ard., Arh. fam. Bethlen de Iktár, DF 255076 (1508. I. 4).

[90] Chimindia: DJAN Cluj, Arh. Muz. Ard., Arh. fam. Gyulay-Kuún, DF 252623 (1500. XI. 24); Hăşdat: DL 45773 (1479. III. 16).

[91] Doc. pierdut din arh. fam Buda din Galați, odinioară în Arh. Nat. Magh., citat de: *Csánki*, vol. V, p. 246 (1397).

[92] Hăşdat: DL 45325 = *HunyadmÉvk*, 5, 1887–1888, p. 96–97 (1468. X. 25, publicat cu data greşită: 1478. X. 20).

[93] DL 28047 = *DRH. C*, vol. XII, p. 419–420 (1365. V. 7).

[94] Art. XX, decretul din 1447: „*Item comites vel vicecomites et iudices nobilium ... alibi extra sedem eorum iudiciariam iudicium facere possint, sed nec nobiles sui comitatus vel iobagiones ipsorum eisdem comiti vel vicecomiti victualia dare teneantur*" vezi *Decreta 1301–1457*, p. 365 (1447. III. 25), citat de Hajnik, Perjog, p. 78.

[95] *CDTrans*, vol. II, nr. 786 (1333. IX. 29).

[96] *TelOkl*, vol. I, p. 168–169 (1371. V. 7).

[97] DL 42244 (1382. XII. 8–12). Magh. Barcsa.

[98] Engel, *Archontológia*, vol. I, p. 300.

[99] DL 31157. (1496. IV. 21 şi 1496. V. 1). Magh. Balamér.

[100] Arh. Nat. Slovacă, Arh. centrală a fam. Révay, DF 260457 (1507. IV. 27): „*in possessione Bachy*" şi nu „*ex sede*".

[101] DL 30965 (1505. VII. 1).

Barcha" [102] folosite la începutul secolului al XVI-lea şi „*ex sede iudiciaria Barcha*"[103] arată că Bârcea era considerată locația permanentă al scaunului (de judecată) comitatens. Totuşi, în 1520 – din motive necunoscute – locul de desfăşurare a scaunului de judecată a devenit Băcia[104], pentru câțiva ani (1520–1523)[105]. Apoi scaunul de judecată a revenit la Bârcea (1524)[106]. Bârcea era şi în evul mediu un mic sat, aflat în posesiunea familiilor Barcsai şi Sálfalvi[107], iar Băcia, o localitate la fel de nesemnificativă, a aparținut familiilor Bácsi şi Tompai.[108] Faptul că cele două sate erau deținute de către mici familii nobiliare nu a reprezentat un impediment pentru organizarea scaunelor de judecată. Mai mult, cele două sate se aflau într-o zonă locuită de mici proprietari, iar scaunul de judecată comitatens a fost în tot evul mediu un for al nobilimii mici şi mijlocii.[109] Analiza locațiilor în care s-au ținut scaunele de judecată comitatense în Ungaria medievală arată că de regulă s-a ales un loc cât mai accesibil pentru toți locuitorii comitatului respectiv, o locație care în timp putea fi modificată, aşa cum arată cazul hunedorean[110]. Ambele localități se află într-o regiune deluroasă, pe văile unor râuri şi pe drumuri importante din comitat. Bârcea se află pe cursul Agrişului (*Egrug*, azi Cerna)[111], pe drumul medieval ce lega cetatea Hunedoara de Deva, iar Băcia se află pe cursul râului Strei (*Strygh*)[112], pe drumul medieval ce lega cetatea Hațeg de Deva.[113] Este de remarcat că scaunul de judecată s-a mutat de la Deva – scaunul de reşedință a comitelui cât timp acesta a ocupat şi funcția de castelan al Devei în secolul al XIV-lea – şi nu a fost niciodată ținută în Hunedoara (fostul centru al comitatului până la mijlocul secolului al XIII-lea)[114], unde rezida castelanul cetății, cel care a ocupat în cea mai mare parte a secolului al XV-lea funcția de comite.

Despre desfăşurarea efectivă a scaunului de judecată se ştie foarte puțin. Cert este însă faptul că acesta avea loc miercuri (*feria quarta*) în perioada

---

[102] DL 46960; DL 46961 = *HunyadmÉvk*, 5, 1887–1888, p. 100–101 (1510. XI. 26); DANIC, Buc., Col. "Doc. transilvănene", XVII/4d = Feneşan, „Ohaba şi Ponor", în *Sargetia*, 18–19, 1984–1985, p. 190–191 (1511. II. 11); ibidem, XVII/8 = *Sargetia*, 18–19, 1984–1985, p. 191 (1511. IV. 1).

[103] DL 47141 = *HunyadmÉvk*, 5, 1887–1888, p. 103 (1516. II. 26).

[104] DJAN Cluj, Arh. Muz. Ard., Col. Török Bertalan, DF 244563 (1520. VI. 19). Art. XXIX al decretului din 1495 a interzis mutarea scaunelor de judecată în acele comitate în care acesta s-au produs: „*in omnibus comitatibus, in quibus antiqua loca sedis iudiciarie mutata sunt, ad priorem et antiquum locum transferantur*". Vezi *Corpus Juris Hungarici 1000–1526*, p. 578, citat de Hajnik, *Perjog*, p. 78.

[105] DL 47374. (1520. IX. 25); ibidem: DL 47486 = *HunyadmÉvk*, 5, 1887–1888, p. 104 (1523.I.13); ibidem: DL 47499 = *HunyadmÉvk*, 5, 1887–1888, p. 104–105 (1523. IV. 14).

[106] Arh. Naț. Slovacă, Arh. centrală a fam. Révay 87/2/5/a, DF 260304 (1524. X. 11); ibidem, Arh. centrală a fam. Révay, 87/2/4, DF 260303 (1524. X. 11).

[107] Engel, *Térkép* (satul Barcsa); *Csánki*, vol. V, p. 74; *Györffy*, vol. II, p. 289.

[108] Engel, *Térkép* (satul Bácsi); *Csánki*, vol. V, p. 70; *Györffy*, vol. II, p. 289.

[109] La fel ca în alte comitate din Ungaria, cf. Csukovits, *Sedriahelyek*, p. 370, 376.

[110] Csukovits, *Sedriahelyek*, p. 364–368, 374.

[111] *CDTrans*, vol. II, nr. 17 (1302. IV. 16); *Györffy*, vol. II, p. 277.

[112] *CDTrans*, vol. III, nr. 357 (1346. X. 30); *Györffy*, vol. II, p. 277.

[113] Pentru rețeaua de drumuri a se vedea *Györffy*, vol. II, p. 287–288 şi harta comitatului Hunedoara în anexa aceluiaşi volum.

[114] *Györffy*, vol. II, p. 281, 295.

1333–1390,[115] iar în perioada 1395–1524, la fel de consecvent, în ziua de marți (*feria tertia*). Scaunele de judecată probabil s-au ținut la fiecare două săptămâni – fapt ştiut doar din exemplul comitatelor cu o moştenire documentară mai bogată[116] – dar puținele documente comitatense care ne-au rămas din Hunedoara nu permit reconstituirea decât într-o formă foarte fragmentară a acestei practici.[117] Locul scaunului de judecată putea să se schimbe, ziua săptămânii, în care se ținea judecata, de regulă nu se schimba. La scaunul de judecată participa „nobilimea comitatului"[118].

În Transilvania nu s-au ținut congregații comitatense extraordinare cu rol judecătoresc, asemeni celor din Ungaria, convocate din ordinul regelui, în numele unui înalt demnitar (de regulă palatinul[119]. Congregațiile transilvănene erau convocate de voievod pentru nobilimea celor şapte comitate[120], excepțiile de la această regulă fiind puține la număr. Astfel, în 1330, voievodul Toma Szécsényi a ținut o congregație la Bonțida,[121] probabil doar pentru câteva comitate din nordul Transilvaniei; în noiembrie 1337, acelaşi voievod, la Dej (comit. Solnocul Interior) – din păcate documentul nu specifică nici cu acest prilej numele comitatului/comitatelor avute în vedere;[122] în decembrie 1337, pentru Dăbâca şi Cluj la Bonțida (comit. Cluj);[123] în 1339, vicevoievodul Petru Derencsényi (1337–1342) pentru comitatele Solnoc, Dăbâca şi Cluj tot la Bonțida.[124] Astfel de congregații erau convocate doar

[115] DL 40652 = *CDTrans*, vol. II, nr. 786 (1333. IX. 29); DL 28047 = *DRH. C*, vol. XII, p. 419–420 (1365. V. 7); DL 73737 = *TelOkl*, vol. I, p. 168–169 (1371. V. 7); DJAN CLuj, Arh. Muz. Ard., Col. Török Bertalan, DF 244533 = *ZsOkl*, vol. I, nr. 260. (1387. X. 16); DL 73785 = *TelOkl*, vol. I, p. 223 (1390. I. 26);

[116] Csukovits, *Sedriahelyek*, p. 365.

[117] DJAN Cluj, Arh. Muz. Ard., Arh. fam. Bethlen de Iktár, DF 255046 (1488. VI. 17); DL 46091 = *HunyadmÉvk*, 1, 1880–1881, p. 68–69 (1488. VII. 1).

[118] DL 28047 = *DRH. C*, vol. XII, p. 419–420 (1365. V. 7); formula curentă a documentelor comitatense aminteşte de regulă faptul că comitele (sau comiții) şi juzii nobiliari țineau scaunul de judecată în prezența nobilimii comitatense: „*unacum nobilibus conprovincialibus in sede nostra iudiciaria constituti pro tribunali consedissimus*" (Sacerdoțeanu, „Două acte hațegane", în *ARMSI*, Seria III, Tom. XVIII, 1935–1936, p. 220–221, 1492. V. 8).

[119] Tringli, *Megyék*, p. 506; Istványi Géza, „A generalis congregatio", în *Levéltári Közlemények*, 17, 1939, p. 50–83 şi 18–19, 1940–1941, p. 179–207..

[120] „*universi viri nobiles maiores et minores de septem comitatibus terre Transsyluane per se congregationem habebant*" (*CDTrans*, vol. III, nr. 398 = DL 3912, 1347. VI. 20).

[121] *CDTrans*, vol. II, nr. 673. (1330. IV. 24); *CDTrans*, vol. II, nr. 675. (1330. V. 11).

[122] *CDTrans*, vol. II, nr. 961. (1337. XI. 27).

[123] *CDTrans*, vol. II, nr. 962. (1337. XII. 2): „*in quadam congregatione nostra feria tertia proxima post festum beati Andree apostoli* (= 1337. XII. 2) *universitati nobilium de Doboka et de Cluus comitatuum in Bonchyda habita et posterum in congregatione nostra generaliori sequenti, communitati universorum nobilium totius partis Transsilvane ... in Thorda celebrata*"; *CDTrans*, vol. II, nr. 963. (1337. XII. 3), mențiunea aceleiaşi congregații voievodale în documentul comitelui comitatului Cluj, Nicolae.

[124] *CDTrans*, vol. II, nr. 1055. (1339. XI. 8): „*in congregatione nostra generali universitatis nobilium se Zonuk, Doboka et de Culus comitatuum in octavis festi Omnium Sanctorum in Bonchyda celebrata*. Date citate de Janits [Borsa] Iván, *Az erdélyi vajdák igazságszolgáltató és oklevéladó működése 1526-ig*, Bp., 1940, p. 47.

în prima jumătate al secolului al XIV-lea (pentru epoca ulterioară nu mai există exemple asemănătoare) şi funcționarea lor poate fi explicată probabil prin faptul că adunarea de la Turda se găsea încă într-o fază de formare. Prin comparație, adunarea de la Turda era numită "mai cuprinzătoare" (*congregatio generalior*), de pildă în documentul din 10 decembrie 1337 emis în numele voievodului Toma. Mai rar, apar în documente şi congregații proclamate (*proclamata congregatio*), o structură organizatorică care nu are nimic de a face cu congregațiile voievodale, ci era o cercetare efectuată la cererea unui for superior (voievodul sau vicevoievodul) la scaunul de judecată, sau în alt loc, după citarea unor martori în acel loc[125].

Comitatul nu avea jurisdicție în procesele privind stăpânirea ereditară a pământului, dar nici în cazurile penale ale nobilimii sau în ceea ce priveşte privilegiile, respectiv litigiile ale căror valoare depăşea o sută de forinți[126]. Avea însă jurisdicție deplină chiar şi în cazuri penale ale altor elemente sociale, nenobile[127]. Nobilii puteau fi citați în fața scaunului de judecată doar de către unul dintre juzii nobiliari.[128] Unele familii nobiliare au primit de la rege imunitate juridică şi astfel posesiunile lor au fost scoase de sub jurisdicția comitatului. În secolul al XV-lea autoritatea comitatensă – şi nu doar comitele! – avea între atribuții şi urmărirea răufăcătorilor: în 1507 se aminteşte proscrierea de către *nobilimea comitatului Hunedoara* a unui hoț, ceea ce ar fi un semn al extinderii forului comitatens.[129]

Potrivit cutumei, scaunul de judecată comitatens nu a avut jurisdicție asupra românilor din districtul Devei, unde în 1371 judeca castelanul local, dar totuşi, juzii nobiliari au fost chemați să fie prezenți la începerea procesului, probabil doar pentru a conferi veridicitate deplină.[130] În unele cazuri, comitele lua măsuri şi în cazul unor români din districtul Devei: în 1387 Iohannes Aranyi face o donație pentru un român din districtul Devei, dar numai din împuternicirea voievodului Transilvaniei şi în calitatea sa de castelan al Devei (1384–1390), funcție pe care o avea în afară de cea de comite (1382–1390).[131] În ceea ce priveşte districtul Hațegului,

---

[125] Tringli, Megyék, p. 504; Tringli István, „Két szokásjogi norma a közgyűlések működéséről," în *Történemi Szemle*, 39, 1997, nr. 3–4, p. 390. Exemplu de *proclamata congregatio* în Transilvania (comit. Solnocul interior): *KmJkv*, vol. I, nr. 682 (1449. IV. 14).

[126] Hajnik, *Perjog*, p. 82–83; *„ut si nobiles homines extra sedem nostram iudiciariam pro aliquibus delictis captivari contingant, communes iudices nostri, scilicet officiales et castellani nequaquam possint iudicare, sed nostro iudicio vel vicevoyuode nostri adducantur*" (*CDTrans*, vol. II, nr. 91 = DL 73648, 1342. V. 8). Cele mai importante surse privind jurisdicția comitatului: art. XV al decretului din 1454 (*Decreta 1301–1457*, p. 382–383); art. III. din decretul din 1458 (*Corpus Juris Hungarici 1000–1526*, p. 330); art. XV al decretului din 1495 (*Corpus Juris Hungarici 1000–1526*, p. 570); art. VII–VIII, decr. din 1504 (*Corpus Juris Hungarici 1000–1526*, p. 676).

[127] Juzii comitatului Alba au pronunțat o sentință capitală în cazul unui iobag (DL 73883 = *TelOkl*, vol. I, p. 328–329, 1408. I. 13).

[128] *„ad presentiam quidem comitum nostrorum parochialium iudex nobilium vel suus homo et non alter quoslibet citare debeat*" (*CDTrans*, vol. II, nr. 91 = DL 73648, 1342. V. 8).

[129] *„per universitatem nobilium pretacti comitatus Hwnyadiensis denunciati, prescripti*" (DL 29925, 1507. XII. 28); cf. Tringli, *Megyék*, p. 516–517.

[130] DL 73737 = *TelOkl*, vol. I, p. 168–169 (1371. V. 7); Gábor, *A megyei intézmény*, p. 183.

[131] DJAN CLuj, Arh. Muz. Ard., Col. Török B., DF 244533 = *ZsOkl*, vol. I, nr. 260 (1387. X. 16).

exista o adunare (congregație) a românilor de acolo, care uneori se întrepătrunde cu forul comitatens: în 1363 vicevoievodul Transilvaniei, Petru Járai (1359–1367) judeca la Hațeg o pricină de stăpânire între români pentru moșia Zlești, din districtul Deva, fiind prezenți „nobilii și juzii nobililor comitatului Hunedoara și cu toți cnezii și bătrânii români ai districtului Hațeg și cu alții din ținut”[132]. Jurisdicția autorității comitatense s-a extins asupra districtelor Deva și Hațeg probabil în secolul al XV-lea, după integrarea nobilimii românești în structurile nobiliare comitatense[133]; în 1481 cei doi comiți, împreună cu juzii nobiliari emiteau un document în favoarea cnezilor din districtul Deva[134], iar în 1524 unul dintre cei doi juzi nobiliari, Stephanus Naláci a fost chemat la împărțirea posesiunii Densuș, ocazie cu care unul dintre posesori a zălogit jumătatea posesiunilor Densuș și Grădiște (*Varhel*, azi Sarmisegetuza)[135].

Nici comitatul Hunedoara, dar nici în celelalte comitate transilvănene nu găsim urme ale divizării comitatului în plase (*reambulatio*, *processus*, *transitus*), împărțire care în comitatele din Ungaria au jucat un rol fiscal (strângerea impozitelor regale directe), nu administrativ.[136]

Urmele activității scaunului de judecată domenial – prezidat de nobil sau de oficialul său – s-au păstrat în documentele comitatense. În situația în care un nobil refuza să facă dreptate în forul domenial unui reclamant lezat în vreun fel de un iobag de pe domeniul nobilului cu pricina, era tras în judecată[137], autoritățile comitatense trimițând de regulă unul dintre juzii nobiliari pentru „audierea” cazului. De altfel *Decreta maius* al regelui Sigismund (1387–1437) din 1405 a dispus ca scaunul de judecată comitatens să servească drept for de apel pentru instanța domenială.[138] Acesta era un motiv în plus ca localitatea unde se afla scaunul de judecată să fie cât mai accesibil.

---

[132] *DRH. C*, vol. XII, p. 130–133 (1363. III. 3). Vezi Pop, Ioan-Aurel, *Instituții medievale românești. Adunările cneziale și nobiliare* (*boierești*) *din Transilvania în secolele XIV–XVI*, Cluj-Napoca, 1991, p. 102.

[133] *Csánki*, vol. V, p. 249.

[134] *CDHung*, vol. XI, p. 505–507; *Csánki*, vol. V, p. 166.

[135] Arh. Naț. Slovacă, Arh. centrală a fam. Révay 87/2/5/a, DF 260304; ibidem, Révay, 87/2/4, DF 260303 (1524. X. 11).

[136] C. Tóth Norbert, „Lehetőségek és feladatok a középkori járások kutatásában”, în *Századok*, 141, 2007, nr. 2, p. 408–409.

[137] Voievodul Toma Szécsényi (1321–1342) enunța în 1342: „*annuimus nichilominus etiam, ut universi nobiles iobagiones et famulos ipsorum impossessionatos in eorum possessionibus commorantes ipsimet iudicandi habeant facultatem, exceptis dumtaxat tribus causis seu causarum articulis, scilicet furticinio, latrocinio et facto potentiario; et si in reddenda iustitia iidem nobiles tardi extiterint, non iobagiones vel famuli ipsorum, sed ipsi soli in nostram, vicevoyvode vel comitis nostri parochialis presentiam rationem reddituri evocentur iuris processu mediante*” (*CDTrans*, vol. II, nr. 91 = DL 73648, 1342. V. 8).

[138] Pârâșul trebuia să se adreseze posesorului domeniului în care locuia iobagul pârât, iar dacă nobilul nu făcea dreptate, cazul revenea autorităților comitatense. Vezi *Decreta 1301–1457*, p. 222 = *ZsOkl*, vol. II, nr. 3902 (1405. VIII. 31), citat de Csukovits, *Sedriahelyek*, p. 375. Cf. Mályusz Elemér, „A magyar rendi állam Hunyadi korában”, în *Századok*, 91, 1957, nr. 1–6, p. 62. Forul de apel al

IV. Documentele comitatense

Începuturile emiterii documentelor de către comitatele transilvănene se situează cronologic în prima treime a secolului al XIV-lea. Primul document emis de către comitatul Hunedoara, păstrat până astăzi, datează din 1333[139]. Practica emiterii documentelor, fenomen vizibil şi din aspectul exterior, limbajul şi stilul înscrisurilor, a fost rudimentară şi subdezvoltată la început. În secolul al XIV-lea nici măcar comitatele nu aveau un notar permanent, redactarea documentelor revenind unor dieci, cărora ocazional, la scaunele de judecată li se încredința această sarcină. Documentele emise de comitat erau de regulă fără o valoare juridică perpetuă, cuprindeau dispoziții cu caracter provizoriu, motiv pentru care în general aceste înscrisuri nu erau păstrate[140]. În 1507 este amintit un notar al comitatului: unul dintre juzii nobiliari, magistrul Iohannes de Hosdát deținea şi această funcție[141], iar în 1514 este amintit un notar al comitelui[142]. Din nefericire, în Transilvania medievală (iar comitatul Hunedoara nu face excepție) nu s-au păstrat protocoale comitatense, dar există date certe privind existența unor registre ale documentelor emise în cazul comitatului Turda.[143]. Un început de arhivă a comitatului trebuia să fi existat de asemenea, de vreme ce în 1533 este amintit Valentinus, preot de Deva, vicearhivar (!?) al comitatului Hunedoara[144].

Un semn al conştiinței de sine al nobilimii comitatense şi a creşterii importanței universității nobilimii în a doua jumătate a secolului al XV-lea a fost folosirea sigiliului comitatens pentru întărirea documentelor care priveau întregul comitat. Documentele emanate cu ocazia judecăților de la scaunul de judecată comitatens erau însă în continuare întărite cu sigiliile comitelui şi a juzilor nobiliari.[145]

---

scaunului de judecată comitatens a fost cel (vice)voievodal, la care participa (teoretic) întreaga nobilime din comitatele Transilvaniei DL 28047 = *DRH. C*, vol. XII, p. 418–422 (între 1365. V. 7. şi 1369. V. 1); DL 43950 (1433. III. 24); DL 29802 (1451. V. 12); Arh. Naț. Slovacă, Arh. centrală a fam. Révay, 87/1/15, DF 260285 (1489. VIII. 25); DL 31157 (1499. V. 19).

[139] *CDTrans*,vol. II, nr. 786 (1333. IX. 29).

[140] Istványi Géza, „A megyei levéltárak első nyomai a XIV. században", în *Levéltári Közlemények*, 15, 1937, p. 246; Főglein Antal, „A vármegyei notárius", în *Levéltári Közlemények*, 14, 1936, p. 151.

[141] DL 37797 (1507. VIII. 8)

[142] DL 47094 = *HunyadmÉvk*, 5, 1887–1888, p. 101–102 (1514).

[143] Într-un mandat voievodal din anul 1494 adresat comitatului Turda, voievozii cer eliberarea unei copii despre un document comitatens copiat prealabil în registru („*de ipso registro et codice ipsius sedis vestre iudiciaria*", „*de predicto registro et minuto prenotate sedis vestre continentia*", DL 36638, DJAN Cluj, Arh. Muz. Ard., Arh. fideicomisionară a fam. Jósika, DF 257561. Mandatul voievodal s-a păstrat în transumptul comitatului Turda din 21. VII. 1494). – Registre de gloabe erau întocmite în comitatele Ungariei medievale, dar protocoale comitatense s-au păstrat doar de la începutul secolului al XVI-lea (Bosa Iván, „Megyei levéltári fondképződés a 14. században", în vol. *Európa vonzásában. Emlékkönyv Kosáry Domokos 80. születésnapjára*. Szerk. Glatz F., Bp., 1993, p. 37–43). – Protocoale ale comitatului Hunedoara s-au păstrat doar din anul 1772 (Főglein Antal, „A vármegyei jegyzőkönyv", în *Levéltári Közlemények*, 16, 1938, p. 154–155).

[144] *HunyadmÉvk*, 5, 1887–1888, p. 108–109 (1533. VI. 23).

[145] Tringli, *Megyék*, p. 516; Szentpéteri Imre, *Magyar oklevéltan*, Bp., 1930, p. 237; Jakó, Sigismund, „Sigilografia cu referire la Transilvania", în *Documente privind istoria României. Introducere*, vol. II, [Buc.], 1956, p. 608–609; Borsa Iván, *Somogy vármegye címere és pecsétje 1498*, f. l., f. a.

Sigiliul medieval al comitatului Hunedoara din anul 1490 – primul ca vechime în Ungaria (al doilea fiind comitatul Somogy, 1498) – se păstra încă la sfârşitul secolului al XIX-lea[146]. Documentele emise de comitatul Hunedoara conservate până în prezent, anterioare anului 1526, care ni s-au păstrat, sunt toate întărite cu sigiliile comitelui şi a juzilor nobiliari.

ANEXE

Arhondologia comitatului Hunedoara în evul mediu

Martinus [Mátéházi, fiul lui Matheus], comite (1333), castelan al cetății Deva (1326–1338).

Comite: 1333. IX. 29., Deva (DL 40652 = *CDTrans*, vol. II, nr. 786). – Castelan al cetății Deva: 1326. VIII. 1. (DL 86571 = *Anjou-kori oklevéltár*, vol. X, red. Blazovich L. – Géczi L. Bp.–Szeged 2000, nr. 321); 1333. (DL 29427 şi 107453 = *CDTrans*, vol. II, nr. 789.); 1334. VII. 4. (DL 98535 = *CDTrans*, vol. II, nr. 816); 1335. (DL 29427 şi 107453 = *CDTrans*, vol. II, nr. 870/1); 1335. I. 27. (DL 94366 = *Anjou-kori oklevéltár*, vol. XIX, red. Kristó Gy.–Makk F., Bp.–Szeged 2004, nr. 40); 1337. XI. 27. (DL 31082 = *CDTrans*, vol. II, nr. 961); 1338. V. 12. (Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Viena, Arh. din Galgóc/Hlohovec al fam. Erdődy, lad. 95. fasc. 12. nr. 1 = *CDTrans*, vol. II, nr. 997). – Pentru identificare şi sursele citate vezi Engel, *Archontológia*, vol. I, p. 248; DL 86571 = *Anjou-kori oklevéltár*, X, nr. 321 (1326. VIII. 1). – Identificat greşit în Wertner, „*Hunyadmegye tisztikara*”, p. 59. – Familiar al voievodului Transilvaniei, Toma Szécsényi (1321–1342, cf. W. Kovács A., „Szécsényi Tamás familiárisairól”, în *Erdélyi Múzeum*, 67, 2005, nr. 3–4, p. 81).

Stephanus Aranyi (1333) şi *Petrus Keresztúri* (*fiul lui Paulus*) (1333), *juzi nobiliari*

1333. IX. 29., Deva (DL 40652 = *CDTrans*, vol. II, nr. 786).

Saul, magister, comite (1365)

juzi nobiliari (1365, 1371)

[Kaposvár, 1984], p. 8; Nyáry Albert, *A heraldika vezérfonala*, Bp., 1886, p. 86; Tagányi Károly, *Magyarország címertára*, Bp., 1880, p. 27–28.

[146] P. Szathmári Károly, „A legrégibb magyar vármegyepecsét”, în *Vasárnapi Újság*, anul 10, nr. 26, 1863. VI. 28, p. 230; Szinte Gábor, „Hunyadmegye czimere”, în *A Hunyadmegyei Történelmi és Régészeti Társulat Évkönyve* (Déva), 8, 1893–1896, Kolozsvár, 1897, p. 27–34. Potrivit descrierii, legenda sigiliului era: *comitatus Huniad. an. 1490*. Tornya Sándor, „Hunyadmegyei pecsét és czímer”, în *A Hunyadmegyei Történelmi és Régészeti Társulat Évkönyve* (Déva), 1, 1881, p. 79–86. – În câmpul sigiliului se afla blazonul familiei Huniade.

1365. V. 7. (DL 28047 = *DRH. C*, vol. XII, p. 419–420). – Juzi nobiliari: 1371. V. 7., Deva (DL 73737 = *TelOkl*, vol. I, p. 168–169). – Saul, comitele, familiar al voievodului Dionisie Lackfi (1359–1367).

Iohannes, fiul lui Nicolaus [Aranyi de Bencenc], comite (1382–1390) şi castelan al cetății Deva (1384–1390, Engel, *Archontológia*, vol. I, p. 300).
juzi nobiliari (1382)
Comite: 1382. [XII. între 8–12. (*in Barcha*, f. [---] p. Nicolai conf.)] (DL 42244); 1387. X. 16. (DJAN Cluj, Arh. Muz. Ard., Col. Török B., DF 244533 = *ZsOkl*, vol. I, nr. 260). – Castelan al cetății Deva: 1384. V. 4. (DL 30731); 1387. II. 2. (*Iohannes, filius Nicolai de Pyskench*: DL 29435 = Fekete Nagy A. – Makkai L., *Documenta historiam Valachorum in Hungaria illustrantia usque ad annum 1400 p. Christum*, Budapestini, 1941, p. 326); 1387. X. 16. (DJAN Cluj, Arh. Muz. Ard., Col. Török B., DF 244533 = *ZsOkl*, vol. I, nr. 260). – Familiar al voievodului Ladislau Losonci (1376–1385, 1386–1392).

Stephanus (1390) şi Iohannes (1382–1390), fii lui Nicolaus [Aranyi de Pişchinți], comiți, castelani ai cetăților Deva şi Hațeg
Stephanus Csanádfi (*Chanadini*) [*de Pestes*] (1390–1395) şi *Demetrius Harói* (1390), *juzi nobiliari*
1390. I. 26. (DL 73785 = *TelOkl*, vol. I, p. 223). – Judele Demetrius fiul lui Barnaba *de Horouu*: Ortvay, *Temes*, vol. I, p. 188, 196 = *ZsOkl*, vol. I, nr. 1662 = DF 259885 (1390. IX. 21). – Pentru identificarea comiților: *Iohannes miles* şi *Stephanus*, fii lui *Nicolaus Malach*. – *Nicolaus Malach, iuvenis aule*: *Ó-magyar olvasókönyv*, red. Jakubovich Emil şi Pais Dezső, Pécs 1929, p. 192 (1351); *Nicolaus Malach*, nobil, posesor al satului Tămăşaşa (*Thamaspataka*), com. Hunedoara (*CDTrans*, vol. III, nr. 910, 1357. V. 5). Iohannes miles şi Stephanus, fii lui Nicolaus de *Viskenth* (= Pişchinți): *ZsOkl*, vol. I, nr. 214 = DL 29442 (1387. IX. 11); *Iohannes et Stephanus, filii Nicolai de Benchenc*: *Documenta Valachorum*, p. 404 = *ZsOkl*, vol. I, nr. 2058 = DL 29444 (1391. V. 28). – Stephanus, fiul lui Nicolaus [Aranyi]: DL 29439 (1386. I. 19). – *Iohannes magister, fiul lui Nicolaus de Benchenc*: *ZsOkl*, vol. I, nr. 3804 = DL 29745 (1395. II. 3); *Ub*, vol. III, p. 250 = *ZsOkl*, II/1, nr. 162 = DL 13660 (1400. III. 30); *ZsOkl*, II/2, nr. 6030 = DF 255291 (1408. III. 31); Iohannes, fiul lui Nicolaus de Benchenc castelan al cetății Hațeg (*Hathsak*): Ortvay, *Temes*, vol. I, p. 195 = DF 259886 = *ZsOkl*, vol. I, nr. 1710 (1390. X. 28); Iohannes, fiul lui Nicolaus *de Pyskench*, castelan *de Deua*: DL 29435 (1377. II. 2). Stephanus Aranyi (*de Aran*), castelan al cetății Unguraş (comit. Solnocul Interior) în 1377 (DL 26870 = *DRH. C*, vol. XV, p. 346–348, 1377. XI. 20), comite al comitatului Dăbâca între 1378–1384 (*WassLt* nr. 171, 1378. VI. 29; ibidem nr. 173, 1379. VIII. 16; ibidem nr. 174, 1379. IX. 27; ibidem nr. 190, 1384. VIII. 16). – Pentru cotele citate şi identificare a se vedea: Engel, *Genealógia*, fam. Aranyi; Engel, *Archontológia*, vol. II, p. 15;

Wertner, „*Hunyadmegye tisztikara*”, p. 63. – Familiari ai voievodului Ladislau Losonci (1376–1385, 1386–1392).

Ladislaus [Zagyvafői] (fiul lui Nicolaus), magister, comite, castelan al cetății Deva (1395)

Stephanus, fiul lui Chanad de Pestes (1390–1395) şi *Michael, fiul lui Benche Pestesi* (1395), *juzi nobiliari*

1395. IV. 20. (DL 42611 = *HOkm*, vol. VIII, p. 350–351, cu data greşită: 1295. IV. 19 = *ZsOkl*, vol. I, nr. 3929). – Pentru identificarea comitelui: *ZsOkl*, vol. I, nr. 3124 (1393. X. 4.); surse citate de Engel, *Genealógia*, Kacsics nem, 2. tábla: Zagyvafői. Comitele Ladislaus Zagyvafői a fost vicecomite de Borsod (1405), oficial de Şarpotoc/Glodeni (comit. Turda) în 1411 (*TelOkl*, vol. I, p. 372 = DL 73921, 1411. III. 24). A participat în luptele din Moravia, duse de regele Sigismund, unde a akuns în captivitatea cehilor (*ZsOkl*, vol. IV, nr. 2361, 1414. VIII. 10). Pentru identificare şi sursa datelor citate: Engel, *Archontológia*, vol. II, p. 261). Familiar al voievodului Frank Szécsényi (1393–1395).

Iohannes, magister, comite, castelan al cetății Deva (1397)

1397, doc. în Arh. fam. Buda din Galați, odinioară în Arh. Naț. Magh. (*Csánki*, vol. V. p. 246). – Familiar al voievodului Stibor Stiborici (1395–1401, 1409–1414).

Parvus Laurentius, *vicecomite* (1410)

Szentgyörgyi Iohannes [*fiul lui Iohannes, fiul lui Michael*] (1410–1413) şi *Egidisu, fiul lui Ladislaus Alpestes* (1410), *juzi nobiliari*

1410. XII. 2 (DJAN Cluj, Arh. Muz. Ard., Arh. din Mureşeni a fam. Lázár de Lăzarea, DF 257919). – Vicecomitele Laurentius *Parvus* a fost familiar al voievodului Stibor Stiborici (1395–1401, 1409–1414).

Gyula (dictus) Kakas de Kaza [fiul lui Ladislau], comite, castelan al cetății Hațeg (1413)

Iohannes, fiul lui Iohannes, fiul lui Michael Szentgyörgyi (1410–1413) şi *Stephanus, fiul lui* [*Stephanus?*], *fiul lui Chanad de Pestes* (1413), *juzi nobiliari*

1413. VI. 13. (DL 63051 = *ZsOkl*, vol. IV, nr. 751). – Comitele Gyula Kakas, *miles aule* între 1406–1421 (Engel, *Archontológia*, vol. II, p. 497); fiul lui Ladislau (DL 89879, 1427. I. 13, citat de Engel, *Genealógia*, Rátót nem, 5. tábla: Kakas, kazai). Familiar al voievodului Stibor Stiborici (1395–1401, 1409–1414).

+ Simon, comite (1431)

1431. V. 15. (Bibl. Acad. Rom. Cluj, Arh. Muz. Ard., Kemény, Josephus, *Diplomatarii Transsilvanici Appendix*, vol. III, p. 121, copie din sec. al XIX-lea) = Kenderesi F., „Vajda Hunyadivár külső tekintetben és ennek történeti leírása az újabb időkig”, în *Tudományos Gyűjtemény*, 7, 1831. p. 31–32 = *Țara Ha-*

ținutului, p. 86 (nr. 66). Amintirea, fără nume, a patru juzi nobiliari şi faptul că originalul documentul s-a păstrat doar într-o copie modernă a contelui József Kemény, ridică problema autenticității.

Sigismundus Dengelegi [fiul lui Bartholomeus], comite, castelan al cetății Deva (1433)
Fabianus (dictus) *Csanád de Alpestes* (1433–1439) şi *Simon, fiul lui Gregorius Kéméndi* (1433), *juzi nobiliari*
1433. III. 24. (DL 43950). – Pentru identificarea comitelui: Sigismundus, fiul lui Bartholomeus Dengelegi, nobil din comitatul Sătmar, posesor al satlui Dindeşti/Dindeleag (*Csánki*, vol. I, p. 493): Géresi K., *Codex diplomaticus comitum Károlyi de Nagy-Károly. A nagykárolyi gróf Károlyi család oklevéltára*, vol. I, Bp., 1881, p. 504 = *ZsOkl*, vol. I, nr. 6040 = DL 98716 (1399. VIII. 26); *Ub*, vol. V, p. 257 = Arh. or. Sibiu, Kirchengemeinde Treppen nr. 4, DF 292189 (1448. VII. 12). Surse citate de: Engel, *Genealógia*, Káta nem, 5. tábla: Dengelegi (Pongrác). Sigismundus Dengelegi, vicecomite al comitatului Solnocul de Mijloc în 1408 (Bártfai Szabó L., *Oklevéltár a gróf Csáky család történetéhez*, vol. I, Bp., 1919, p. 344, 1427. IX. 22, citat de Engel, *Archontológia*, vol. I, p. 201). Identificare greşită: Rusu, *Castelani*, p. 13, nota nr. 8. – Familiar al voievodului Ladislau Csáki (1426–1437).

Mathias Rápolti (1439–1446) şi Nicolaus Aranyi [fiul lui Nicolaus] (1439), comiți
Bartholomeus Csanád de Alpestes (1433–1439) şi *Stephanus Szentgyörgyi* (1439), juzi nobiliari
1439. III. 10. (DJAN Cluj, Arh. fam. Barcsay, DF 280909). – Pentru Nicolaus Aranyi, fiul lui Stephanus, a se vedea: în jurul datei de 1428. I. 6 (DJAN Cluj, Arh. Muz. Ard., Arh. fam. Bethlen de Iktár, DF 255024), citat de: Engel, *Genealógia*, fam. Aranyi. – Familiari ai voievodului Desideriu Losonci (1438–1441), doar Rápolti apoi al lui Ioan Hunyadi (1441–1458).

Mathias Rápolti (1439–1446) şi Franciscus [Páznádi] (1446–1452) diacul, comiți. – Rápolti totodată castelan al Devei (1446–1458), Páznádi castelan al cetății Hunedoara (1446–1454)
1446. VI. 29. (DL 29482). – Mathias Rápolti, castelan al cetății Deva aflat în stăpânirea lui Ioan Hunyadi: 1449. (DL 30446); 1453. I. 17. (DJAN Sibiu, Arh. or. Sibiu şi a Națiunii Săseşti, Urk. II/148, DF 244791); 1458. VI. 6. (DL 30446). – Páznádi Ferenc, castelan al cetății Hunedoara: 1448. VI. 5. (DL 93096); 1449. V. 1. (*Țara Hațegului*, p. 136, cu datare reşită: 1446); 1451. V. 8. (DL 13440 = Hajnal I., „Kivonatok Hunyadi János kormányzói okleveleiből", în *Levéltári Közlemények*, 1, 1923, p. 118. nr. 59); 1451. XI. 8. (*Ub*, vol. V, p. 328); 1451. XII. 8. (DF 246929 = *Ub*, vol. V, p. 332); 1451. XII. 15. (*Ub*, vol. V. 333); [1454–1456] (*Țara Hațegului*, vol. I, p. 212). Sursa izvoarelor citate: Engel, *Archontológia*, vol. I, p. 248. – Paznad, localitate dispărută, din comit.Timiş, între Becicherecu Mic şi Satchinez (Engel, *Térkép*, loc. Páznád). – Familiari ai voievodului Desideriu Losonci (1438–1441), apoi ai lui Ioan Hunyadi (1441–1458).

Franciscus Páznádi, diacul, vicecomite (1446–1452), castelan al cetății Hunedoara (1446–1456)

1452. I. 18. (DJAN Braşov, Arh. or. Braşov, Privil. et instrum. publ., DF 246945 = *Ub*, vol. V, p. 335–336). – Franciscus [Páznádi], castelan, pe care Ladislau Hunyadi, fiul cel mare al lui Ioan de Hunedoara, marele comis regal (1456–1457) îl menționează cu sintagma „castelanul nostru": 1456. XI. 30 (in Andree ap., Sz[abó] K., „Jelentés a vajda-hunyadi görög catholikus egyház levéltáráról", în *Századok*, 21, 1887, Pótfüzet, p. 49). – Familiar al lui Ştefan Rozgonyi senior în 1439 (Bártfai Szabó L., *A sárvár-felsővidéki gróf Széchényi család története*, vol. I, Bp., 1911. p. 552, citat de Engel, *Archontológia*, vol. II, p. 187), apoi al familiei Hunyadi.

Elyas Dédácsi (*de Dedach*) şi Petrus Kéméndi (*de Kemend*), vicecomiți (1467)

Bartholomeus Csanád de Alpestes (1467–1468) şi *Paulus Kéméndi* (1467), *juzi nobiliari*

1467. VII. 21. (Arh. Muz. Ard., Arh. fam. Bethlen de Iktár, DF 255032). – Petrus Kéméndi om al regelui în 1468, desemnat pentru o întroducere în posesiune (DL 27499, 1468. VII. 16, sursa: *Coll. dipl. Hung*., Rácz Gy.)

Iohannes Rédei, vicevoievodul Transilvaniei (1468–1472) şi Christophorus Körei (*de Kere*), comiți (1468–1469)

Bartholomeus Csanád de Alpestes (1467–1469) şi *Benedictus, fiul lui Brictius Lozsádi* (*Benedictus Brictii*) (1468–1469), juzi nobiliari

1468. X. 25. (DL 45325 = *HunyadmÉvk*, 5, 1887–1888, p. 96–97, cu data greşită: 1478. X. 20); 1469. VII. 3. (DL 45359). – Iohannes Rédei, voievodul Transilvaniei, vicecomite al comitatului Heves între 1461–1467 (Havassy P., *Heves megye középkori tisztségviselői*, Eger 1986, p. 39–40), nobil din comitatul Heves (*Csánki*, vol. I, p. 83). La fel, Christophorus Körei nobil din comitatul Heves (vezi şi *Csánki*, vol. I, p. 65); identificat greşit în Wertner, „*Hunyadmegye tisztikara*", p. 64.

Georgius Laki (*de Laak*) şi Iohannes Polyeni (*de Polyen*), *vicecomiți*, castelani ai cetății Hunedoara (1477)

Thomas Csuka de Haró (1477–1479) şi *Mathesu Lógó de Alpestes, juzi nobiliari* (1477–1483)

1477. (DJAN Cluj, Arh. Muz. Ard., Arh. fam. Bethlen de Iktár, DF 255037); 1477. V. 27. (DJAN Cluj, Arh. Muz. Ard., Arh. din Ciumbrud a fam. Kemény, DF 280952 = Magyari K., „Regesták Alsófehérvármegye levéltárából", în *Történelmi Tár* 1907, p. 96–97).

Andreas Vajcai (*de Wayca*) şi Vincentius Temesvári, *vicecomiți*, castelani ai cetății Hunedoara (1479)

Thomas Csuka de Haró (1477–1479, 1483) *şi Mathesu* [*Lógó*] *de Alpestes, juzi nobiliari* (1477–1483)

1479. III. 16. (DL 45773).

Iohannes Corvinus, comite (1479–1504?)

1479. X. 21. (DL 27714, citat de *Csánki*, vol. V, p. 246); 1482. IV. 8. (DL 37652); 1482. IV. 8. (DL 37653, citat de *Csánki*, vol. V, p. 246); 1493. VI. 15. (DL 37679, citat de *Csánki*, vol. V, p. 247–248).

Vincentius Temesvári şi Paulus *Magnus*, comiți (1481), castelani ai cetății Hunedoara (1481–1483)

1481. II. 13. (*CDHung*, vol. XI, p. 505–507); 1481. VIII. 14. (Arh. Naț. Slovacă, Arh. centrală a fam. Révay, 87/1/12, DF 260282); 1481. IX. 4. (ibidem, Révay, 87/1/13, DF 260283). – Castelani: 1482. VII. 12 (DL 37653, citat de *Csánki*, vol. *V*, p. 246); 1483. VI. 24. (DL 45957 = *HunyadmÉvk*, 5, 1887–1888, p. 98–99).

Matheus [*Lógó*] *de Alpestes* (1477–1483) *şi Iohannes Harói* (1481), *juzi nobiliari*

1481. II. 13. (*CDHung*, vol. XI, p. 505–507); 1481. VIII. 14. (Arh. Naț. Slovacă, Arh. centrală a fam. Révay, 87/1/12, DF 260282); 1481. IX. 4. (ibidem, Révay, 87/1/13, DF 260283).

Thomas Csuka de Haró (1477–1479, 1483) şi Matheus [*Lógó*] *de Alpestes* (1477–1483), *juzi nobiliari*

1483. VI. 24. (DL 45957 = *HunyadmÉvk*, 5, 1887–1888, p. 98–99).

Andreas Vízközi (*de Wyzkez*), comite, castelan al cetății Hunedoara (1484–1488)

1488. II. 26. (DJAN Cluj, Arh. Muz. Ard., Arh. de rudenie a fam. Bánffy, DF 261059); 1488. VI. 17. (DJAN Cluj, Arh. Muz. Ard., Arh. fam. Bethlen de Iktár, DF 255046); 1488. VII. 1. (DL 46091 = *HunyadmÉvk*, 1, 1880–1881, p. 68–69). – Andreas Vízközi castelan, împreună cu Dionisius Győri (*de Iaurino*): 1484. VII. 2. (DL 37660 = Pataki, *Hunedoara*, p. 129).

Valentinus Kis (*Parvus*) *de Haró* (1488, 1508) şi *Valentinus Gergelyfi* (*Gergelfy*) *de Hosdát* (1488), *juzi nobiliari*

1488. II. 26. (DJAN Cluj, Arh. Muz. Ard., Arh. de rudenie a fam. Bánffy, DF 261059).

Valentinus Kis (*Parvus*) *de Haró* (1488, 1508) şi *Clemens Keresztúri* (1488), *juzi nobiliari*

1488. VI. 17. (DJAN Cluj, Arh. Muz. Ard., Arh. fam. Bethlen de Iktár, DF 255046); 1488. VII. 1. (DL 46091 = *HunyadmÉvk*, 1, 1880–1881, p. 68–69); 1488. VIII. 26. (DL 26442). – Clemens Keresztúri om al regelui în 1506 (DL 29914).

Vincentius Temesvári, comite (1489), castelan al cetății Hunedoara (1489–1491)

1489. VIII. 25. (Arh. Naț. Slovacă, Arh. centrală a fam. Révay, 87/1/15, DF 260285); 1491. VII. 9. (*KmJkv*, vol. II, nr. 2737). – Castelan al cetății Hunedoara: 1489. (DL 86798); 1491. XII. 17. (DJAN Sibiu, Arh. or. Sibiu şi a Naţiunii Săseşti, Urk. III/82 = DF 245389).

Matheus Bíró de Pestes (1489) şi *Demetrius Császár de Szentgyörgy* (1489–1494), *juzi nobiliari*

1489. VIII. 25. (Arh. Naț. Slovacă, Arh. centrală a fam. Révay, 87/1/15, DF 260285). – Demetrius Császár, om al regelui în 1504 (Pesty, *Krassó*, vol. III, p. 477, 1504. VII. 1); 1506 (DL 29914).

Paulus Magyi (*de Magh*) şi Iohannes Horvát (*Horwath*), comiți, castelani ai cetății Deva (1492)

Demetrius Császár de Szentgyörgy (1489–1494) şi *Blasius Furka* (*Fwrka*) *de Keresztúr* (1492–1494), *juzi nobiliari*

1492. V. 1. (Muzeul Agriculturii Maghiare, Budapesta, Col. de manuscrise /Magyar Mezőgazdasági Múzeum Kézirattára/, III/7965, DF 287768); 1492. V. 8. (Sacerdoțeanu, „Două acte hațegane", în *ARMSI*, Seria III, Tom. XVIII, 1935–1936, p. 220–221); 1492. V. 25 (DANIC, Buc., Col. "Doc. transilvănene", XVII/4 = Feneşan, „Ohaba şi Ponor", în *Sargetia*, 18–19, 1984–1985, p. 187). – Iohannes Horvát poate este identic cu *Iohannes Horwath de Razwaya*, castelan al cetăților Lipova şi Şoimuş (1509, *TelOkl*, vol. II, p. 313). – Blasius Furka a fost fiul lui Nicolae; a avut poeseiuni în Cristur şi Boş, comit. Hunedoara (DL 29568 = *HunyadmÉvk*, 1, 1880–1881, p. 69–73, 1496. II. 6). – Paulus Magi [fiul lui Demetrius (Tringli I., *A Perényi család levéltára 1222–1526*, Bp., 2008 (A Magyar Országos Levéltár kiadványai II. Forráskiadványok 44), nr. 489]. Probabil identic cu acel Paulus *de Magh*, care a fost vicejude al curții regale şi vicevoievod al Transilvaniei (1501: DL 71079; 1502: DL 62961; 1502: *Perényi*, nr. 700; 1503: *WassLt*, nr. 518; 1511: DL 32581, vicepalatin (1504: *Perényi*, nr. 715. sz.; 1505: DL 39335).

Iohannes Bikli (*de Bykly*), comite, castelan al cetății Hunedoara (1494–1495, 1496–1498, 1500–1503)

Demetrius Császár de Szentgyörgy (1489–1494) şi *Blasius Furka de Keresztúr* (1492–1494), *juzi nobiliari*

1494. II. 4. (Arh. Naț. Slovacă, Arh. centrală a fam. Révay, 87/1/13, DF 260287); 1494. VIII. 12. (DL 74248 = *TelOkl*, vol. II, 195–196; 1494. VIII. 12. (DJAN Cluj, Arh. Muz. Ard., Arh. fam. Bethlen de Iktár, DF 255060).

Iohannes Bikli (*de Bykly*), comite, castelan al cetății Hunedoara (1494–1495, 1496–1498, 1500–1503)

1495. X. 13. (Muz. Agric. Magh. nr. III/1009, DF 274530). – Amintit doar cu funcția de castelan: 1495. IX. 13. (DL 46320, citat de: Entz Géza, *Erdély építészete a 11–13. században*, Kolozsvár 1994, p. 190); 1496. I. 3. (Amlacher,

Broos, p. 61–62). – Pentru identificarea lui Bikali: *KmJkv*, vol. II, nr. 3261, 3556, 3607, 3867).

Valentinus [*Bíró*?] *de Hosdát* (1495–1496, 1505) şi *Matheus Csuka de Haró* (1495–1496), *juzi nobiliari*
1495. X. 13. (Muz. Agric. Magh. nr. III/1009, DF 274530).

Zacharias Pestesi [de Németi], *vicecomite* (1496, 1500)
Georgius Bojtori (*de Boythor*), *vicecomite* (1496)
1496. II. 6. (DL 29568, citat de *Csánki*, vol. V, p. 180). – *Zacharias Felpesthewsy de Nemethy* (*KmJkv*, vol. II, nr. 2519, 1485. III. 9); *Georgius Zacharias de Pesthes*, om al regelui (Pesty, *Krassó*, vol. III, p. 477, 1504. VII. 1).

Iohannes Rohodi (*de Rohod*) János, comite (1496)
Valentinus [*Bíró*?] *de Hosdát* (1495–1496, 1505, 1507–1508) şi *Matheus* [*Csuka*] *de Haró* (1495–1496), *juzi nobiliari*
1496. III. 8. (DL 46336).

Stephanus Kéméndi (1496) şi *Valentinus Bíró de Hosdát* (1495–1496, 1505, 1507–1508), *juzi nobiliari*
1496. IV. 21., 1496. V. 1. (DL 31157).

Georgius Bojtori (*de Boythor*), *vicecomite* (1496)
1496. VI. 7. (DL 46352 = *HunyadmÉvk*, 1, 1880–1881, p. 72).

[---] comite (1496)
Valentinus [*Bíró*?] *de Hosdát* (1495–1496, 1505, 1507–1508) şi [*Nicolau*]*s Horvát de Haró* (1496), juzi nobiliari
1496. VIII. 9. (Muz. Agric. Magh. nr. III/7966, DF 287769, doc. ilizibil în parte).

Iohannes Bikli (*de Bykly*) János, comite, castelan al cetății Hunedoara (1494–1495, 1496–1498, 1500–1503)
Valentinus [*Bíró*] *de Hosdát* (1495–1496, 1505, 1508) şi *Nicolaus Horvát de Haró* (1496), juzi nobiliari
1496. XI. 8. (Muz. Agric. Magh. nr. III/7967, DF 287770).

Iohannes Bikli (*de Bykly*) János, comite, castelan al cetății Hunedoara (1494–1495, 1496–1498, 1500–1503)
1498. V. 24. (DL 37718); 1498. VII. 20. (DL 37719). – Castelan al cetății Hunedoara: 1499. II. 25. (DL 30493, citat de Entz, *op. cit.*, p. 190).

Zacharias Felpestesi, comite (1496, 1500)
Iohannes Hosdáti (1500) şi *Mathias Csuka de Haró* (1500), *juzi nobiliari*

1500. IX. 1. (DANIC, Buc., Col. "Doc. transilvănene", XVII/4a = Feneşan, „Ohaba şi Ponor", în *Sargetia*, 18–19, 1984–1985, p. 189).

Iohannes Bikli (*de Bykly*), comite (1494–1495, 1496–1498, 1500–1503)

1500. XI. 3. (DL 46529 = *HunyadmÉvk*, 5, 1887–1888, p. 99); 1500. XI. 24. (DJAN Cluj, Arh. Muz. Ard., Arh. fam. Gyulay-Kuún, DF 252623); 1502. XI. 25. (*KmJkv*, vol. II, nr. 3261); 1503. II. 21. (*KmJkv*, vol. II, nr. 3272). – Castelan: în jurul anului 1500 (DL 32547, citat de: *Csánki*, vol. V, p. 249); fost castelan al lui Ioan Corvinus: DL 37765 (1504. VII. 28). – Iohannes Bikli înainte de 22. X. 1505 a predat cetatea Hunedoara şi funcția de comite ce ținea de ea reprezentanților lui Ioan Corvin, Emericus Török de Enying şi Stephanus Istvánffy de Kisasszonyfalva (DL 21499 = Pesty, *Krassó*, vol. III, p. 482–483).

Ladislau Veres de Keresztúr (1500) şi *Paulus Csikós* (*Chykos*) *de Haró* (1500), *juzi nobiliari*

1500. XI. 3. (DL 46529 = *HunyadmÉvk*, 5, 1887–1888, p. 99); 1500. XI. 24. (DJAN Cluj, Arh. Muz. Ard., Gyulay-Kuún, DF 252623).

Vincentius Hosdáti (1503) şi *Matheus Harói* (1503), *juzi nobiliari*

1503. V. 16. (Arh. Naț. Slovacă, Arh.centrală a fam. Révay, 87/1/13, DF 260294).

Andreas Török şi Ladislau Gáldi, comiți (1505)

Valentinus [*Bíró*?] *de Hosdát* (1495–1496, 1505, 1507–1508) şi *Valentinus Harói* (1505), *juzi nobiliari*

1505. VII. 1. (DL 30965). – *Valentinus Harray de Harro* în 1499 om al voievodului (DL 30238).

Nicolaus Benkovics de Plavna (*Nicolaus Benkowyth de Plawna*), comite, castelan al cetății Hunedoara (*comes et castellanus de Hwnyad*) (1506)

1506. XII. 24. (DL 30970). – 1506. XI. 29. (Amlacher, *Broos*, p. 78): *Nicolaus Benkowych, capitaneus Hwniadiensis*.

Franciscus Balog de Alpestes, provisor şi Iohannes Zalasdi, comiți, castelani ai cetății Hunedoara (1507)

Iohannes Kónya de Alpestes (1507) şi [*Michael*?] *Csolnokosi* (1507), *juzi nobiliari*

1507. IV. 27., *in possessione Bachy* (Arh. Naț. Slovacă, Arh. centrală a fam. Révay, DF 260457), numele de botez al lui Csolnokosi lipseşte din doc. – În 1506 este amintit un anume Michael Cholnokosi, om al voievodului (1506. XII. 17., Amlacher, *Broos*, p. 79), foarte probabil identic cu judele nobiliar sus-amintit.

Valentinus [*Bíró*?] *de Hosdát* (1495–1496, 1505, 1507–1508), *jude nobiliar*; *Iohannes de Hosdát, magister, notar al comitatului* (1507)

1507. VIII. 8. (DL 37797).

Remetei Zacharias, vicecomite (1508)

Valentinus Kis (*Parvus*) *de Haró* (1488, 1508) şi *Valentinus* [*Bíró*?] *de Hosdát* (1495–1496, 1505, 1507–1508), *juzi nobiliari*

1508. I. 4. (DJAN Cluj, Arh. Muz. Ard., Arh. fam. Bethlen de Iktár, DF 255076).

Iohannes Bekes [de Facset, de Endréd], castelan al cetății Hunedoara (1509)

Amintit doar cu funcția de castelan: 1509. III. 20. (Staatsarchiv Nürnberg, Brandenburgisches Archiv, Brandenburger Literalien – în continuare: Brandenburger Lit. – 1056/5, DF 267265 = Pataki, *Hunedoara*, p. 139–140 = Pesty, *Krassó*, vol. III, p. 484). – Iohannes Bekes *de Fachiad* (Făget, comit. Caraş), cf. Pataki, *Hunedoara*, p. XXXVIII, fără indicarea sursei) şi Iohannes *Bekews de Endred* din comit. Arad (DL 37797, 1507. VIII. 8; cf. *Csánki*, vol. II, p. 73).

Ladislaus Folti, comite (1510–1511)

1510. XI. 26. (DL 46960; DL 46961 = *HunyadmÉvk*, 5, 1887–1888, p. 100–101); 1511. II. 11. (DANIC, Buc., Col. "Doc. transilvănene", XVII/4d = Feneşan, „Ohaba şi Ponor", în *Sargetia*, 18–19, 1984–1985. p. 190–191); 1511. IV. 1. (ibidem., XVII/8 = *Sargetia*, 18–19, 1984–1985. p. 191). – Doar comite: 1511. XII. 20. (Brandenburger Lit., 1056/8 = DF 267268 = Pataki, *Hunedoara*, p. 154 = Pesty, *Krassó*, vol. III, p. 496–497). – Ladislaus Folti, om al regelui în 1493 (DL 29875, 1493. VIII. 28).

Gregorius Hosdáti (1510–1516) şi *Georgius Bácsi* (*de Bachy*) (1510–1511), *juzi nobiliari*

1510. XI. 26. (DL 46960; DL 46961 = *HunyadmÉvk*, 5, 1887–1888, p. 100–101); 1511. II. 11. (DANIC, Buc., Col. "Doc. transilvănene", XVII/4d = Feneşan, „Ohaba şi Ponor", în *Sargetia*, 18–19, 1984–1985, p. 190–191); 1511. IV. 1. (ibidem., XVII/8 = *Sargetia*, 18–19, 1984–1985, p. 191).

Iohannes Bekes, castelan al cetății Hunedoara (1512–1517)

1512, 1513–1515, 1515–1517. (*Wekes*/*Bekes Janisch*/*Janosch*, *Ambtman zu Hwnyad*. Pt. 1512: Brandenburger Lit., 1071/1 = DF 267344 = Pataki, *Hunedoara*, p. 9; pt. 1513–1515: 1515. X. 07, ibidem, 1121/3 = DF 267580 = Pataki, *op. cit.*, p. 11; pt. 1515–1517: ibidem, 1071/3 = DF 267346 = Pataki, *op. cit.*, p. 13; pt. 1516–1517: ibidem, 1071/2 = DF 267345 = Pataki, *op. cit.*, p. 15; ibidem, 1056/11 şi 1056/11 = DF 267270 şi DF 267271 = Pataki, *op. cit.*, p. 15).

Petrus Patócsi (*Pathochy*) de Iregd, comite (1516), castelan al cetății Hunedoara (1513–1516)

1516. I. 8. (DL 47135 = *HunyadmÉvk*, 5, 1887–1888, p. 102); 1516. II. 26. (DL 47141 = *HunyadmÉvk*, 5, 1887–1888, p. 103). – Amintit doar cu funcția de castelan: 1513. XII. 28. (Brandenburger Lit., 1056/9 = DF 267269 = Pataki,

Hunedoara, p. 169 = Pesty, *Krassó*, vol. III, p. 497–4978); 1514. (DL 47094 = *HunyadmÉvk*, 5, 1887–1888. p. 101–102).

Gregorius Hosdáti (1510–1516) şi *Michael Kisbarcsai* (1516–1520), *juzi nobiliari*
1516. I. 8. (DL 47135 = *HunyadmÉvk*, 5, 1887–1888, p. 102); 1516. II. 26. (DL 47141 = *HunyadmÉvk*, 5, 1887–1888, p. 103).

Andreas [Szentimrei] litteratus, comite şi castelan al cetăţii Hunedoara (1517)
1517. (Brandenburger Lit., 1056/12 = DF 267271 = Pataki, *Hunedoara* p. 28, 31). – Probabil identic cu acel Andrei Szentimrei (altfel *de Moravia*) care a fost administratorul veniturilor voievodale din Deva şi Geoagiu (DL 30339, citat de *Csánki*, vol. V, p. 235).

Andreas Szentimrei (*de Zenthymreh*), litteratus şi Iohannes Bekes (*Bekws*), comiţi (1520–1524) şi castelani ai cetăţii Hunedoara (1518–1524)
1520. VI. 19. (DJAN Cluj, Arh. Muz. Ard., Col. Török B., DF 244563). – Amintiţi doar cu funcţia de castelan: 1518. VIII. 14 (Brandenburger Lit., 1056/13 = DF 267272 = Pataki, *Hunedoara* p. 177); 1520. VII. 1 (Brandenburger Lit., 1056/17 = DF 267276 = Pataki, *op. cit.*, p. 181). – Andrei, castelan: 1519. V. 24 (Brandenburger Lit., 1086/2 = DF 267492 = Pataki, *op. cit.*, p. 178).

Michael Kisbarcsai (1516–1520) şi *Petrus Berecki de Haró* (1520), *juzi nobiliari*
1520. VI. 19. (DJAN Cluj, Arh. Muz. Ard., Col. Török B., DF 244563).

Michael Kisbarcsai (1516–1520), jude nobiliar
1520. IX. 20. (DJAN Cluj, Arh. Muz. Ard., Arh. fideicomisionară a fam. Jósika, DF 257630; document emis împreună cu Ladislaus Folti, Casparus Macskási de Bakaj, Nicolaus Kéméndi şi magistrul Paulus Barcsai, protonotarul Transilvaniei). – Casparus Macskási în 1523 om al voievodului (DL 31039).

Andreas Szentimrei, *litteratus* şi Iohannes Bekes (*Bekws*) János, comiţi şi castelani ai cetăţii Hunedoara (1520–1524)
Petrus Berecki de Haró (1520) şi *Stephanus Naláci*, *juzi nobiliari* (1520, 1524)
1520. IX. 25. (DL 47374). – Stephanus Naláci, om al regelui în 1518 (DL 29964).

Andreas Szentimrei, *litteratus* şi Iohannes Bekes (*Bekws*), comiţi şi castelani ai cetăţii Hunedoara (1520–1524)
Paulus Hosdáti (1523) şi *Petrus Berecki de Haró* (1520–1524), juzi nobiliari
1523. I. 13. (DL 47486 = *HunyadmÉvk*, 5, 1887–1888, p. 104); 1523. IV. 14. (DL 47499 = *HunyadmÉvk*, 5, 1887–1888, p. 104–105).

Andreas Szentimrei, *litteratus* şi Iohannes Bekes (*Bekws*), comiţi şi castelani ai cetăţii Hunedoara (1520–1524)

Petrus Berecki de Haró (1520–1531) şi *Stephanus Naláci* (1520, 1524–1531), juzi nobiliari

1524. X. 11. (Arh. Naț. Slovacă, Arh. centrală a fam. Révay 87/2/5/a, DF 260304; ibidem, Révay, 87/2/4, DF 260303). – Andrei, castelan: 1524. XI. 27 (Brandenburger Lit., 1227/1 = DF 267754 = Pataki, *Hunedoara*, p. 183).

Michael Kisbarcsai, vicecomite (1524)

1524. XII. 3. (DJAN Cluj, Arh. Muz. Ard., Arh fam. Gyulay-Kuún, DF 252623).

Andreas Barátfi (*Barthffy*) şi Michael Erdélyi de Ilia (*Erdely de Ilye*) comiți şi castelani ai cetății Hunedoara (1531)

Petrus Berecki de Haró (1520–1531) şi *Stephanus Naláci* (1520, 1524–1531), juzi nobiliari

1531. XI. 21 (in Pesthes, f. III. a. Clementis pape, Arh. Naț. Margh., Col. Sólyom Fekete) (*HunyadmÉvk*, 5, 1887–1888, p. 108–109). – Michael Erdely de Ilye, om al regelui în 1532 (1532. VI. 20., Amlacher, *Broos*, p. 104–105).

Valentinus, preot de Deva, vicerahivar al comitatului Hunedoara

1533. VI. 23 (*HunyadmÉvk*, 5, 1887–1888, p. 108–109).

Tabel prozopografic

Alpestesi (*de Alpestes*, azi Peştişu Mare; comit. HD, *Csánki*, vol. V, p. 150) Egidius (fiul lui Ladislaus) jud. nob. (1410).

Aranyi, *de Aran* (*de Benchenc*, *de Piskenth*, azi Bințințți/Aurel Vlaicu şi Pişchinți; comit. HD, *Csánki*, vol. V, p. 75, 125, 150–151; Engel, *Genealógia*, fam. Aranyi).

– Iohannes (fiul lui Nicolaus „Malac”), comite (1382–1390), castelan al cetăților Deva (1382–1390) şi Hațeg (1390).

– Nicolaus (fiul lui Stephanus „Porkoláb”), comite (1439).

– Stephanus, jud. nob. al comit. Hunedoara (1333).

– Stephanus „Porkoláb” (fiul lui Nicolaus „Malac”), castelan al cetății Ungurraş (1377), comite al comitat. Dăbâca (1378–1384), comite al comit. Hunedoara, castelan al cetăților Deva şi Hațeg (1390).

Bácsi (*de Bachy*, azi Băcia; comit. HD, *Csánki*, vol. V, p. 151) Georgius, jud. nob. (1510–1511).

Balog, *Bolog* (*de Alpesthes*, azi Peştişu Mare; comit. HD, *Csánki*, vol. V, p. 153) Franciscus, provisor, comite, castelan al cetății Hunedoara (1507).

Barátfi (*Barthffy*) Andreas, comite, castelan al cetății Hunedoara (1524).

Barcsai *vezi* Kisbarcsai

Băcăinți, fam. din ~: Macskási

Băcia, fam. din ~: Bácsi

Bârcea Mică, fam. din ~: Kisbarcsai

Bekes, *Bekws* (*de Facset*, Făget; de Endréd; comit Arad, *Csánki*, vol. II,

p. 73) Iohannes, comite, castelan al cetății Hunedoara (1520–1524).

Bencefi (*de Pesthes*, Peştiş) (comit. HD, *Csánki*, vol. V, p. 163; familia este amintită uneori cu numele de Pestesi) Michael (fiul lui Benche), jud. nob. (1395).

Benkovics (de Plavna), Nicolaus comite, castelan al cetății Hunedoara (1506).

Berecki, *Bereczky* (*de Haro*, azi Hărău; comit. HD, *Csánki*, vol. V, p. 163) Petru, jud. nob. (1520–1524).

Bicălatu, fam. din ~: Bikli

Bikli, *Bykly* (*de Bykol*; azi Bicălatu, comit. Cluj, *Csánki*, vol. V, p. 48–49, 439) Iohannes, comite, castelan al cetății Hunedoara (1494–1495, 1496, 1498, 1500–1503).

Bințințți, familie din ~: Aranyi

Bíró, *Byro* (*de Hosdath*; azi Hăşdat; comit. HD, *Csánki*, vol. V, p. 170) Valentinus, jud. nob. (1495–1496, 1505, 1507–1508); probabil identic cu Valentinus Hosdáti.

Bíró, *Biro* (*de Pesthes*; azi Peştiş; comit. HD, *Csánki*, vol. V, p. 164) Matheus, jud. nob. (1489).

Bojtori, *de Boythor* (Buituri, comit. HD, *Csánki*, vol. V, p. 165) Georgius, vicecomite (1496), om al voievodului, în comit. Hunedoara (1482: DL 29855).

Buituri, fam. din ~: Bojtori

Chimindia, fam. din ~: Kéméndi

Corvinus Iohannes, comite (1479–1504?).

Cristur, familii din ~: Furka, Keresztúri, Veres

Czászár, *Chazar* (*de Zenthgerg*, sat dispărut în apropierea localității Simeria–Biscaria) (comit. HD, *Csánki*, vol. V, p. 168) Demetrius, jud. nob. (1489–1494).

Csanádfi, *filius Chanad*, *Chanadini*, *Chanad* (*de Pestes*, *Alpestes*, Peştiş) (comit. HD, *Csánki*, vol. V, p. 168).

– Bartholomeus, jud. nob. (1467–1468).

– Fabianus, jud. nob. (1433–1439).

– Stephanus, jud. nob. (1390–1395, 1413).

Csikós, *Chykos* (*de Haro*, azi Hărău; comit. HD, *Csánki*, vol. V, p. 168) Paulus, jud. nob. (1500).

Csolnokosi, *de Cholnokos* (comit. HD, *Csánki*, vol. V, p. 169) [Michael?], jud. nob. (1507).

Csuka, *Chwka* (*de Haro*, azi Hărău; comit. HD, *Csánki*, vol. V, p. 170).

– Matheus, jud. nob. (1495–1496).

– Mathias, jud. nob. (1500).

– Thomas, jud. nob. (1477–1479, 1483).

Dédácsi, *de Dedach* (comit. HD, *Csánki*, vol. V, p. 172–173) Elyas, vicecomite (1467).

Dengelegi (comit. Sătmar, din neamul Káta, *Csánki*, vol. I, p. 493) Sigismundus, [fiul lui Bartholomeus], comite, castelan al cetății Deva (1433).

Erdélyi (*Erdely de Ilye*) Michael (din Ilia), comite, castelan al cetății Hunedoara (1524).

Făget fam. din ~: Bekes

Felpestesi, *Felpesthewsy* Zacharias (*de Nemethy*, azi Mintia; comit. HD, din neamul Hermán, *Csánki*, vol. V, p. 180, 244), comite (1496, 1500).

Franciscus, *litteratus*, comite/vicecomite (1446–1452), castelan al cetății Hunedoara (1446–1454) *vezi* Páznádi Franciscus

Folti, *de Folth* (comit. HD, *Csánki*, vol. V, p. 181–183) Ladislaus, comite (1510–1511), jud. nob. (1520).

Furka, *Fwrka* (*de Keresthwr*; azi Cristur; comit. HD, *Csánki*, vol. V, p. 183), Blasius (fiul lui Nicolae), jud. nob. (1492–1494).
Gáldi Ladislaus, comite (1505).
Gergelyfi, *Gergelfy* (*de Hosdad*; azi Hăşdat; comit. HD, *Csánki*, vol. V, p. 185) Valentinus, jud. nob. (1488)
Harói, *Harray* (*de Haro*, Hărău, comit. HD, *Csánki*, vol. V, p. 186).
– Valentinus, jud. nob. (1505).
– Demetrius (fiul lui Barnaba), jud. nob. (1390).
– Iohannes, jud. nob. (1481).
– Matheus, jud. nob. (1503).
Hărău, familii din ~: Berecki, Csikós, Csuka, Horvát, Kis
Hăşdat, familie din ~: Gergelyfi
Horvát, *Horvath* (*de Haro*; comit. HD, *Csánki*, vol. V, p. 187) Nicolaus, jud. nob. (1496).
Horvát, *Horwath*, Iohannes, comite, castelan al cetății Deva (1492).
Hosdáti, *de Hosdad* (Hăşdat; comit. HD, *Csánki*, vol. V, p. 187)
– Gregorius, jud. nob. (1510–1516).
– Iohannes, jud. nob. (1500), notar al comitatului Hunedoara (1507).
– Paulus, jud. nob. (1523).
– Vincentius, jud. nob. (1503).
– Valentinus *vezi* Bíró Valentinus
Iohannes (fiul lui Nicolaus), comite, castelan al cetăților Deva şi Haţeg (1390) *vezi* Aranyi „Porkoláb" Stephanus
Iohannes (fiul lui Nicolaus), comite (1382–1390), castelan al cetății Deva (1382–1390), castelan al cetății Haţeg (1390) *vezi* Aranyi Iohannes
Iohannes, *magister*, comite, castelan al cetății Deva (1397)
Ilia, fam. din ~: Erdélyi
Irewgdh, fam. din ~: Patócsi
Jeledinți, fam. din ~: Lozsádi
Kakas (*de Kaza*, comit. Borsod, *Csánki* I. p. 161) Gyula, miles aule (1406–1421) comite, castelan al cetății Haţeg (1413).
Kéméndi, *de Kemend* (Chimindia, comit. HD, *Csánki*, vol. V, p. 188–189).
– Stephanus, jud. nob. (1496).
– Nicolaus, jud. nob. (1520).
– Paulus, jud. nob. (1467).
– Petrus, vicecomite (1467).
– Simon (fiul lui Gregorius), jud. nob. (1433).
Keresztúri, *de Kerezthwr* (Cristur, comit. HD, *Csánki*, vol. V, p. 194).
– Kelemen, jud. nob. (1488).
– Petrus (fiul lui Paulus), jud. nob. (1333).
Kis, *Parvus*, Laurentius, vicecomite (1410).
Kis, *Parvus* (*de Haro*; comit. HD) Valentinus, jud. nob. (1488, 1508).
Kisbarcsai, *de Kysbarcha* (comit. HD, *Csánki*, vol. V, p. 196) Michael, jud. nob. (1516–1520), vicecomite (1524).
Kónya, *Konia* (*de Alpesthes*, azi Peştişu Mare; comit. HD, *Csánki*, vol. V, 197) Iohannes, jud. nob. (1507).
Körei (*de Kere*; comit. Heves), Christophorus, comite (1468–1469).
Laki (*de Laak*) Georgius, vicecomite, castelan al cetății Hunedoara (1477).
Ladislaus, *magister* (fiul lui Nicolaus), comite al comitatului Hunedoara, castelan al cetății Deva (1395) *vezi* Zagyvafői Ladislaus
Lógó, *Logo* (*de Alpestes*, azi Peştişu Mare; comit. HD, *Csánki*, vol. V, p. 203) Matheus, jud. nob. (1477–1483).
Lozsádi, *de Losad* (Jeledinți, comit. HD, *Csánki*, vol. V, p. 203) Benedictus,

fiul lui Brictius (*Benedictus Brictii*), jud. nob. (1468).

Macskási, *Matskassy* (*de Bakay*, azi Băcăinți, comit. HD, *Csánki*, vol. V, p. 204) Casparus, jud. nob. (1520).

Magyi, *de Magh* (comit. Szabolcs) Paulus, comite al comitatului Hunedoara, castelan al cetății Deva (1492).

Mátéházi (comit. Gömör) Martinus, comite (1333), castelan al cetății Deva (1326–1338).

Michael, fiul lui Benche *vezi* Bencefi

Nagy, *Magnus* Paulus, comite (1481–1483), castelan al cetății Hunedoara (1481–1483).

Naláci, *de Nelacz* (Nălațvad, comit. HD, *Csánki*, vol. V, p. 213) Stephanus, jud. nob. (1520, 1524).

Patócsi, *Pathochi* (*de Irewgdh*, comit. Arad, *Csánki*, vol. I, p. 786) Petrus, comite, castelan al cetății Hunedoara (1516).

Páznádi, *de Paznad* (comit. Timiş, *Csánki*, vol. II, p. 56, vol. V, p. 216) Franciscus, diacul, comite/vicecomite (1446–1452), castelan al cetății Hunedoara (1446–1452).

Peştişu Mare, familii din ~: Alpestesi, Balog, Csanádfi, Kónya, Lógó

Peştişu Mic *vezi* Felpestesi

Peştişu, familii din ~: Bencefi, Bíró, Csanádfi

Pişchinți, familie din ~: Aranyi

Polyeni, *de Polyen* (comit. HD, *Csánki*, vol. V, p. 126, 128) Iohannes, vicecomite, castelan al cetății Hunedoara (1477).

Rápolti, *de Rapolth* (Rapoltu Mare, comit. HD, *Csánki*, vol. V, 221–222) Mathias, comite (1439–1446), castelan al cetății Deva (1446–1458).

Rédei, *de Rede* (comit. Heves; *Csánki*, vol. I, p. 83) Iohannes, vicevoievodul Transilvaniei (1468–1472), comite al comitat. Hunedoara (1468–1469).

Remetei, *de Remethe* (comit. Timiş? Caraş?) Zakariás, vicecomite (1508).

Rohodi, *de Rohod* (comit. Sătmar, 1511: DL 62392) Iohannes, comite (1496).

Saul, *magister*, comite (1365).

Simon, comite (doc. fals?, 1431).

Sântimbru *vezi* Szentimrei

Szentgyörgyi, *de Zenthgergh* (comit. HD, *Csánki*, vol. V, p. 234–235) Stephanus, jud. nob. (1439).

Szentgyörgyi, *de Zengeorg* (comit. HD, *Csánki*, vol. V, p. 234–235) Iohannes (fiul lui Iohannes, fiul lui Michael) jud. nob. (1410–1413).

Szentimrei (*Csánki*, vol. V, p. 235) Andreas diacul (litteratus), comite, castelan al cetății Hunedoara (1520–1524).

Temesvári, *de Themeswar*, Vince, vicecomite (1479), comite al comitat. Hunedoara (1481–1491), castelan al cetății Hunedoara (1479–1491).

Terek vezi Török

Timişoara, *Themeswar*, *vezi* Temesvári

Török, *Terek*, Andreas, comite (1505).

Vajcai, *de Wayca*, Andreas, vicecomite, castelan al cetății Hunedoara (1479).

Veres, *Veres* (*de Keresthur*) (comit. HD, *Csánki*, vol. V, p. 243) Ladislaus, jud. nob. (1500).

Vízközi, *de Wyzkez*, Andreas, comite, castelan al cetății Hunedoara (1488).

Zagyvafői (comit. Nógrád, din neamul Kacsics, *Csánki*, vol. I, p. 111) Ladislaus, magister (fiul lui Nicolaus), comite, castelan al cetății Deva (1395), vicecomite de Borsod (1405), oficial de Şarpotoc/Glodeni (comit. Turda) în 1411.

Zalasdi (comit. HD, *Csánki*, vol. V, p. 244) Iohannes, comite, castelan al cetății Hunedoara (1507).

Zenthgerg (sat dispărut în apropierea localității Simeria–Biscaria, jud. HD), familie din ~: Czászár, Szentgyörgyi.

Zlaşti *vezi* Zalasdi

Abrevieri

Amlacher, *Broos = Urkundenbuch zur Geschichte der Stadt und des Stuhles Broos bis zum Übergang Siebenbürgens unter Erbfürsten aus dem Hause Österreich 1690*, Hg. Albert Amlacher, Hermannstadt, 1879.

Arh. Muz. Ard. = Arhiva Muzeului Național Ardelean („Erdélyi Nemzeti Múzeum Levéltára", Colecția de arhive a Societății Muzeului Ardelean din Cluj, azi în custodia DJAN Cluj, a BCU Cluj şi a Bibl. Acad. Rom. Cluj).

Arh. Naț. Magh. = Arhiva Națională Maghiară, Budapesta (Magyar Országos Levéltár, Bp.).

Arh. Naț. Slovacă = Arhiva Națională Slovacă (Slovenský Národný Archív, Bratislava).

Arh. or. Sibiu = Arh. orașului Sibiu şi a Națiunii Săseşti/Archiv der Stadt Hermannstadt und der sächsischen Nation (DJAN Sibiu).

ÁÚO = Codex diplomaticus Arpadianus continuatus. Árpádkori új okmánytár. Kiad. Wenzel Gusztáv, vol. I–XII, Bp., 1860–1874 (Monumenta Hungariae Historica. Diplomataria. Magyar Történelmi Emlékek. Első osztály: Okmánytárak. VI–XIII, XVII–XVIII, XX, XXII).

Bibl. Acad. Rom. Cluj = Biblioteca Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca.

Bp. = Budapest, Budapesta.

CDHung = *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis*. Studio et opera Georgii Fejér, Tom. I–XI, Budae, 1829–1844.

CDTrans = Codex diplomaticus Transsylvaniae. Diplomata, epistolae et alia instrumenta litteraria res Transsylvanas illustrantia. Erdélyi Okmánytár. Oklevelek, levelek és más írásos emlékek Erdély történetéhez, I (1023–1300). Bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel regesztákban közzéteszi Jakó Zsigmond. Bp., 1997. – II (1301–1339). Jegyzetekkel regesztákban közzéteszi Jakó Zsigmond. Bp., 2004. – III (1340–1359). Regesztákban jegyzetekkel közzéteszi Hegyi Géza és W. Kovács András közreműködésével Jakó Zsigmond. Bp., 2008. (A Magyar Országos Levéltár Kiadványai. II: Forráskiadványok 26, 40, 47. sz.).

Coll. dipl. Hung. = Collectio diplomatica Hungarica. A középkori Magyarország digitális levéltára. Digital archives of medieval Hungary. A Magyar Országos Levéltárban (MOL) a Mohács előtti gyűjteményekhez 1874–2008 között készült levéltári segédletek és oklevelek elektronikus feldolgozása (DL-DF 4.3). Szerk. Rácz György, Bp., 2008.

Corpus Juris Hungarici 1000–1526 = NAGY Gyula – Kolosvári Sándor – Óvári Kelemen – Márkus Dezső, *1000–1526. évi törvényczikkek*, Bp., 1899 (Corpus Juris Hungarici. Magyar Törvénytár. 1000–1895).

Csánki = Csánki Dezső, *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában*, vol. I–III, V, Bp., 1890–1913 (A Hunyadiak kora Magyarországon VI–VIII, IXc).

Csukovits, *Sedriahelyek* = Csukovits Enikő, Sedriahelyek – megyeszékhelyek a középkorban, în *Történelmi Szemle*, 39, 1997, nr. 3–4, p. 363–386.

DANIC = Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale (Bucureşti).

Decreta 1301–1457 = Decreta regni Hungariae. Gesetze und Verordnungen Ungarns 1301–1457. Collectionem manuscriptam Francisci Döry additamentis auxerunt, commentariis notisque illustraverunt Georgius Bónis, Vera Bácskai, Bp., 1976 (Publicationes Archivi Nationalis Hungarici. II. Fontes 11).

DF = Diplomatikai Fényképgyűjtemény (Fototeca diplomatică, Arh. Naț. Magh.).

DJAN Cluj = Direcția Județeană Cluj ale Arhivelor Naționale, Cluj-Napoca.

DL = Diplomatikai Levéltár (Arhiva diplomatică, Arh. Naț. Magh.).

Documenta historiam Valachorum in Hungaria illustrantia usque ad annum 1400 p. Christum. Ed. Antonius Fekete Nagy et Ladislaus Makkai, Budapestini, 1941 (Etudes sur l'Europe Centre–Orientale. Ostmitteleuropäische Bibliothek nr. 29).

DRH = Documenta Romaniae Historica. C. Transilvania. – Vol. X. (1351–1355). Întocmit de Ştefan Pascu, Sabin Belu, Ioan Dani, Aurel Răduțiu, Viorica Pervain şi Konrad Gündisch. Au colaborat: Alexandru Neamțu, Sigismund Jakó, Iosif Pataki, Theodor Naum, Ştefan Bezdechi, Mihail Dan, Samuil Goldenberg, [Cluj-Napoca, 1977]. – Vol. XI. (1356–1360). Sub redacția acad. Ştefan Pascu. Întocmit de Ioan Dani, Aurel Răduțiu, Viorica Pervain, Konrad G. Gündisch, Sabin Belu. Au colaborat: Francisc Pall, Mihail P. Dan, Sigismund Jakó, Alexandru Neamțu, Ioan Sabău, Theodor A. Naum, Ştefan Bezdechi, Iosif Pataki, Samuil Goldenberg, Buc., 1981. – Vol. XII. (1361–1365). Sub redacția acad. Ştefan Pascu. Întocmit de Aurel Răduțiu, Viorica Pervain, Konrad G. Gündisch, Sabin Belu, Ioan Dani, Marionela Wolf, Buc., 1985. – Vol. XIII. (1366–1370). Volum întocmit de Ioan Dani, Konrad Gündisch, Viorica Pervain, Aurel Răduțiu, Adrian Rusu, Susana Andea, [Buc.], 1994. – Vol. XIV. (1371–1375). Volum întocmit de Aurel Răduțiu, Viorica Pervain, Susana Andea, Lidia Gross, [Buc.], 2002. – Vol. XV. (1376–1380). Volum întocmit de Susana Andea, Lidia Gross, Viorica Pervain, Adinel Dincă, Buc., 2006.

Engel, *Genealógia* = Engel Pál, *Magyar középkori adattár. Magyarország világi archontológiája 1301–1457. Középkori magyar genealógia*. MTA Történettudományi Intézete, [Bp.], 2001 (CD-ROM).

Engel, *Archontológia* = Engel Pál, *Magyarország világi archontológiája 1301–1457*, vol. I–II, Bp., 1996. (História Könyvtár. Kronológiák, adattárak 5. sz.).

Engel, *Térkép* = Engel Pál, *Magyarország a középkor végén*, Bp., [f. a.] (CD-ROM).

Feneşan, „Ohaba şi Ponor", în *Sargetia*, 18–19, 1984–1985 = Feneşan, Costin, „Ohaba şi Ponor – două moşii româneşti din Țara Hațegului şi stăpânii lor în secolele XV–XVI", în *Sargetia*, 18–19, 1984–1985, p. 181–194.

Gábor, *A megyei intézmény* = Gábor Gyula: *A megyei intézmény alakulása és működése Nagy Lajos alatt*, Bp., 1908.

Györffy = Györffy György, *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza*, vol. I[3]–IV, Bp., 1987–1998.

Hajnik, *Perjog* = Hajnik Imre: *A magyar bírósági szervezet és perjog az Árpád- és vegyesházi királyok alatt*, Bp., 1899.

HOkm = *Codex diplomaticus patrius* [*Hungaricus*]. *Hazai okmánytár*. Kiad. Nagy Imre – Páur Iván – Ráth Károly – Stummer/Ipolyi Arnold – Véghely Dezső, vol. I–VIII, Győr–Bp., 1876–1891.

HunyadmÉvk, 5, 1887–1888 = Sólyom Fekete Ferencz, Egy ős magyar telep Hunyadmegyében, în: *A Hunyadmegyei Történelmi és Régészeti Társulat Évkönyve* (Déva), 5, 1887–1888, Bp., 1889, p. 74–137.

HunyadmÉvk, 1, 1880–1881 = Sólyom–Fekete Ferencz, A magyarság és az oláh incolatus Hunyadban, în: *A Hunyadmegyei Történelmi és Régészeti Társulat Évkönyve* (Déva), 1, 1880–1881, Bp. 1882, p. 52–78.

KmJkv = Jakó Zsigmond, *A kolozsmonostori konvent jegyzőkönyvei* (*1289–1556*), . Kivonatokban közzéteszi és a bevezető tanulmányt írta Jakó Zsigmond, vol. I–II, Bp., 1990. (A Magyar Országos Levéltár Kiadványai. II. Forráskiadványok 17).

Mályusz, *Az erdélyi társadalom* = Mályusz Elemér, *Az erdélyi magyar társadalom a középkorban*, Bp., 1988. (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok 2).

MES = *Monumenta ecclesiae Strigoniensis*. Vol. I–II. Ordine chron. disposuit, dissertationibus et notiis illustravit Ferdinandus Knauz Vol. III. Collegit et edidit Ludovicus Crescens Dedek. I–III. Strigonii 1874–1924. Vol. IV. Ad edendum praeparaverunt Gabriel Dreska, Geysa Érszegi, Andreas Hegedűs, Tiburcius Neumann, Cornelius Szovák, Stephanus Tringli, Strigonii–Budapestini, 1999.

Muz. Agr. Magh. = Muzeul Agriculturii Maghiare, Budapesta, Col. de manuscrise (Magyar Mezőgazdasági Múzeum Kézirattár).

Ortvay, *Temesvármegye* = Ortvay Tivadar, *Oklevelek Temesvármegye és Temesvár város történetéhez*. Másolta és gyűjtötte Pesty Frigyes. Sajtó alárendezte Ortvay Tivadar, I (1183–1430), Pozsony, 1896 (Temesvármegye és Temesvár város története. 4. köt.)

Pesty, *Krassó* = *Krassó vármegye története*. Írta Pesty Frigyes. Harmadik kötet (Oklevéltár), Bp., 1883.

Pataki, *Hunedoara* = Pataki, Iosif, *Domeniul Hunedoara la începutul secolului al XVI-lea. Studiu şi documente*, Buc., 1973 (Biblioteca istorică XXXIX).

RegArp = *Regesta regum stirpis Arpadianae critico-diplomatica. Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke*. I/1–II/4. Ed. Emericus Szentpétery et Iván Borsa, Bp., 1923–1990 (A Magyar Országos Levéltár kiadványai II: Forráskiadványok 9, 13. sz.).

Sacerdoțeanu, „Două acte hațegane", în *ARMSI*, Seria III, Tom. XVIII, 1935–1936 = Sacerdoțeanu, Aurelian, „Două acte hațegane şi unul vâlcean", în *Academia Română. Memoriile Secțiunii Istorice*, Seria III, Tom. XVIII, 1935–1936, p. 215–225.

TelOkl = *Codex diplomaticus sacri Romani imperii comitum familiae Teleki de Szék. A római szent birodalmi gróf széki Teleki család oklevéltára*. Szerk. Barabás Samu, vol. I–II (1206–1526), Bp., 1895.

Tringli, *Megyék* = Tringli István, Megyék a középkori Magyarországon, în *Honoris causa. Tanulmányok Engel Pál tiszteletére*. Szerkesztette Neumann Tibor és Rácz György, Bp., 2009 (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok 40. – Analecta Mediaevalia III).

Țara Hațegului = *Izvoare privind evul mediu românesc. Țara Hațegului în secolul al XV-lea* (*1402–1473*). Introducere, ediție îngrijită, note şi traduceri de Adrian Andrei Rusu, Ioan Aurel Pop, Ioan Drăgan, Cluj–Napoca, 1989 (Testimonia).

Ub = Zimmermann, Franz – Werner, Carl – Müller, Georg – Auner, Michael – Gündisch, Gustav – Gündisch, Herta – Nussbächer, Gernot – Gündisch, Konrad G.: *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, I–VII, Hermannstadt, Bukarest, 1892–1991.

Wertner, *Hunyadmegye tisztikara* = Wertner Mór, Hunyadmegye legrégibb tisztikara (A XV. század végéig), în *A Hunyadmegyei Történelmi és Régészeti Társulat Évkönyve* (Déva), 11, 1900, Déva, 1900, p. 58–69.

WassLt = *A Wass család cegei levéltára*. Valentiny Antal oklevélkivonatait felhasználva bevezető tanulmányokkal és jegyzetekkel közzéteszi W. Kovács András, Kolozsvár, 2006 (Az Erdélyi Nemzeti Múzeum Levéltára 3. sz.).

ZsOkl = *Zsigmondkori oklevéltár*. Összeállította Mályusz Elemér. I–II/1–2. (1387–1410). Összeállította Mályusz Elemér, Bp., 1951–1958. – III–VII. (1411–1420). Mályusz Elemér kéziratát kiegészítette és szerkesztette Borsa Iván, Bp., 1993–2001. – VIII–IX. (1421–1422). Borsa Iván – C. Tóth Norbert. – X. (1423). C. Tóth Norbert, Bp., 2007. (A Magyar Országos Levéltár kiadványai II: Forráskiadványok 1, 3–4, 22, 25, 27, 32, 37, 39, 41, 43).

THE COUNTY AUTHORITIES OF HUNEDOARA COUNTY IN THE MIDDLE AGES

Abstract

The study presents the county authorities of Hunedoara (Hungarian: Hunyad) county from the beginning of the 14th century until 1526. In each of the seven counties of the medieval Transylvania county authorities were composed of the comes (*comes comitatus*) and two noble magistrates (*iudex nobilium*). The *comes* was appointed by the voivode of Transylvania, who was a high dignitary of the Hungarian Kingdom selected by the king to be ruler of Transylvania, while the two noble magistrates were elected by the county nobility. In several cases the *comes* was not a local nobleman. All of the voivodes came from outside of Transylvania, and occasionally, they brought with them their *familiares* from Hungary. The voivode appointed from among these latter or from among Transylvanian noblemen the *comes*, who was mentioned as *vicecomes* in the charters (the voivode was regarded by the contemporaries as the „Supreme" *comes* of all seven Transylvanian counties). However, the *comes* sometimes appointed an assistant, who was also called *vicecomes*. The *comites* of Hunedoara county were in the 14th century (from their first mention in 1333) and until the middle of the 15th century castellans of Deva (Hung.: Déva), a royal castle administered by the voivode. In the 15th century the comites of Hunedoara county were sometimes also castellans of two other royal castles in that same county: of Hațeg (Hung.: Hátszeg) and of Hunedoara (Hung.: Vajdahunyad). Somewhen before 1444, the castle of Hunedoara was donated by the king of Hungary to Ioan de Hunedoara (Hunyadi János), voivode of Transylvania (1441–1446), and from that time on the owner of this castle also became its castellan and the comes of Hunedoara county. The owner of the castle had the right to appoint an assistant instead of himself, who thus became comes of the county and castellan of Hunedoara castle.

The *noble magistrates* of Hunedoara county were the representatives of the county nobility, and most probably were elected by them annually. They were without exception local noblemen with smaller landed properties in Hunedoara county.

County authorities performed mainly juridical tasks. The most important scene of their actions was the county court, the *sedes iudiciaria*, which was convoked probably at fortnightly intervals; between 1333–1390 on Wednesdays, and between 1395–1524 on Tuesdays. In Hunedoara county the county courts took place in Deva, Bârcea (Hung.: Barcsa) and later on in Băcia (Hung.: Bácsi). The county court had jurisdiction over

noblemen only in matters of smaller interest (thievery, movable properties and tolls). Lawsuits for the division of landed properties could be initiated there, although the county court could not judge in the matter as such cases belonged to the *noble assemblies* (*congregatio generalis*) led by the voivode. On the other hand, it was exactly this voivodal court which served as the *appeal instance* for the county court. Commissioned by the voivode or the vicevoivode, the county often participated in matters of interrogation of witnesses regarding landed properties and violent trespasses.

Besides their jurisdictional functions, the county authorities operated as places of authentication (*loca credibilia*): they were authorized to draw up allegations known as „confessions" (*fassio*) about matters of smaller interest, like the procuratory (*procuratoria*), testamentary arrangements, the exchanging or the mortgaging of landed properties, settlement of smaller debts, agreements and objections.

Only a few more than 60 documents issued by the county authorities have been preserved from the period preceding 1526. These documents were usually confirmed with the seal of the comes and of the two noble magistrates, although in 1490 an own seal of the county was produced, which is most probably the first county seal in the medieval Hungarian Kingdom.

An appendix attached to the study lists the name of the comites, vicecomites and noble magistrates from the above mentioned period, as well as the time limits of their office holding.